

วารสาร

บัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Graduate Studies Chaiyaphum Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2567 Vol 2, No. 1 January - April 2024

ISSN: 3027 - 7965 [Online]

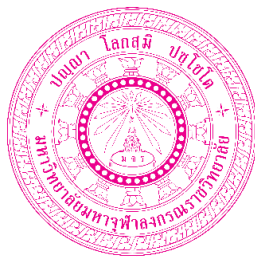

JGCR

☎ 064 442 4698

jornal.chaiyaphum@gmail.com

วารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Graduate School Chaiphum Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 [มกราคม-เมษายน 2567]

Vol. 2 No. 1 [January-April 2024]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานุรักษ์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสตร์ และศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000
โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพภาวนาวิกรม

พระราชวิมลโมลี, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการ

พระศรีสัจญาณมุนี, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.

พระครูสังวรวิรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตตินนโท, ผศ.ดร.

พระมหาปัญญาวรรณ สิริภทโท, ผศ.ดร.

พระมหาหมื่นวินทร์ ปุริสุตโต, ผศ.ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตามใจ อริสุทธิโยธิน

ดร.หม่อมอัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

ดร.กนกกรส ผลากรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

อาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล

ผู้จัดการวารสารและประสานงาน

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, รศ.ดร.

พระมหานรินทร์ สุรบุญโธ, ผศ. ดร.

ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ

ดร.พูนศักดิ์ กมล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหามหวิมล ปุริสุตโต, ผศ.ดร.

พระปลัดสุรวุฒิ ฉันทธมโม, ผศ.ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

ดร.ประชัน ชะชิกุล.

พันตำรวจโทหญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

ผศ.ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน

ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ

บทบรรณาธิการ

การพัฒนาของวารสารนั้นต้องพิจารณาในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือ เรื่องคุณภาพนั้น ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ได้รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 5 เรื่องดังนี้

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) การสร้างสรรค์ภาพถ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย เขียนโดย รัฐพล พรหมมาศ 2) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรีเขียนโดย ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, ธนา โยธาศัย, ชุตินา พรราย, สุธิดา ไชยชนะ 3) ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เขียนโดย ชญานิน ไทรัตน์, ถนัด ยันต์ทอง, ในตะวัน กำหอม, กฤษฎา นิยมทอง

บทความวิชาการ มีดังนี้ 1) การปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ เขียนโดย มานพ นักการเรียน, พระมหาวิระชาติ โปธา, วิญญู กิณะเส, บานชื่น นักการเรียน, ฉัษณุภาค สารมาศ, 2) แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ เขียนโดย ประภร ปุระกัน

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระศรีสัจญาณมุนี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

		หน้า
1	การสร้างสรรค์ภาพถ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย Creating of The Photography to promotes Thai elephant Conservation รัฐพล พรหมมาศ	1
2	การปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ Cultivating Morality in Buddhist Family มานพ นักการเรียน, พระมหาวิระชาติ โพธา, วิญญู กิณะเส, บานชื่น นักกาเรียน, ฉัษฐุภางค์ สารมาศ,	13
3	แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ Concept of preserving local community culture based on Buddhist principles ปรธกร ปุระกัน	27
4	การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี Development of Learning Innovations in The Subject of Scientists Using Inquiry Cycle And gamewattungheang School Chonburi ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, ธนา โยธาชัย, ชุตติมา พรราย, สุธิดา ไชยชนะ	34
5	“ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม “Phu Tai Renu Nakorn” : Ethnic Identity and Integration of Social Studies Teaching religion and culture Uthen Phatthana School Tha Uthen District Nakhon Phanom Province ชญาณิน โทรัตน์, ถนัด ยันต์ทอง, ในตะวัน กำหอม, กฤษฎา นิยมทอง	48

การสร้างสรรคภาพถ่ายเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย Creating of The Photography to promotes Thai elephant Conservation

รัฐพล พรหมมาศ

Rattaphol Phrommas

คณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Public Administration, Faculty of Law, Roi Et Rajabhat University

Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University

Corresponding author, e-mail : rattapholp@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ หนึ่ง ศึกษารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย และสอง เพื่อจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพและการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่ม และ ผลสรุปการประเมินโครงการ

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพถ่ายนั้นจะต้องเป็นภาพเชิงบวก โดยเริ่มต้นจากการให้ความรู้ความเข้าใจว่าช้างไทยที่ถูกเลี้ยงนั้น มิได้เป็นการทารุณกรรมสัตว์ การสร้างเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้าง และการถ่ายภาพช้างอย่างถูกต้องเหมาะสม ผลสรุปจากโครงการนั้นพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับช้างไทย สามารถทำการถ่ายภาพเพื่อสื่อสารถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนและช้างได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผลงานภาพที่จัดแสดงนิทรรศการสามารถสื่อสารให้เด็ก เยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

คำสำคัญ: การสื่อสารด้วยภาพ, ช้างไทย, การอนุรักษ์ช้าง

Abstract

This research has objectives which are 1) to study to the form of imagery communication that promotes Thai elephant conservation, and 2) to create the elephant photography workshop, contest, and exhibition that promotes elephant preservation entitled “Kon kab Chang” through mixed-research method including document research, participant observation, in depth interview with key informants, group discussion, and project evaluation.

The result found that the form of imagery communication should convey positive image; starting from informing the Thai elephants in the preservation have not been cruelly tended, creating an understanding of the relationship between humans and elephants, and advising how to appropriately photographing elephant. Result from the project found that the workshop participants were well informed of Thai elephants, able to appropriately create photograph that conveys relationship between humans and elephants, and the exhibition proved to be able to communicate with youths and the public, which had created the proper understanding of the Thai elephant preservation program and encouraged involvement in the conservation effort in the future.

Keywords: imagery communication, Thai elephant, elephant conservation

บทนำ

ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติ เป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ไทย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ว่า ช้างได้เข้ามามีส่วนในการปกป้องเอกราชในหลายยุคสมัย เป็นพาหนะในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เป็นสัตว์ที่ใช้เป็นตัวแทนในการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ สำหรับในด้านวิถีการดำรงชีวิต ช้างเป็นพาหนะในการคมนาคม เป็นเครื่องทุ่นแรงเพื่อการขนส่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมทำไม้ (วุฒิไกร พิมพพันธ์ และคณะ, 2564: 55) กล่าวโดยสรุปได้ว่าช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญและมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยเสมอมา แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ส่งผลให้ช้างเลี้ยงหรือที่เรียกว่าช้างบ้าน เกิดภาวะตกงาน และต้องมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่การใช้ช้างในการให้บริการด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการนักท่องเที่ยวขี่ช้าง การแสดงช้างในกิจกรรมต่าง (เสาวรีย์ ชัยวรรณ และ วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2562: 12) สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงภาพลักษณ์ของช้างบ้านของไทยเนื่องจากภาพถ่าย / เรื่องราวของช้างบ้านที่เผยแพร่ออกสู่โลกภายนอกผ่านสื่อต่างๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอภาพเพียงด้านเดียว เฉพาะอย่างยิ่ง การพยายามนำเสนอภาพการใช้แรงงานช้าง การนำช้างมาเป็นสินค้า ปัญหาช้างเร่ร่อนในเมืองใหญ่ และการทารุณช้างจากควาญ ประเด็นนี้มีใช่จะเป็นการสร้าง ความเข้าใจที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงให้กับชาวต่างประเทศแล้ว แม้แต่ในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ก็มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับช้างบ้านในไทยจำนวนน้อยมาก ทั้งที่ช้างอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของช้างไทย ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสมาคมสหพันธ์ช้างไทย ได้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน ที่จะขับเคลื่อนเพื่อแสวงหาทางในการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ โดยมีพื้นฐานอยู่บนผลงานวิชาการ ซึ่งผลจากการจัดประชุมระดมสมองได้ข้อสรุปตรงกัน คือ ทางคณะทำงานได้เล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการถ่ายภาพ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การถ่ายภาพสามารถนั้นเกิดขึ้นได้โดยง่าย ผู้ถ่ายภาพสามารถเลือกที่จะสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายได้หลากหลายรูปแบบ ภาพที่ได้นั้นถือเป็นการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้แทนความทรงจำต่างๆ เพราะภาพถ่ายหนึ่งภาพนั้น สามารถสื่อความหมายแทนคำพูดได้นับพันคำ (กนกรัตน์ ยศไกร, 2551: 12) ผลงานภาพถ่ายสามารถนำไปเผยแพร่ทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์หรือว่าสื่ออื่นๆ เพื่อใช้ในการส่งเสริมให้สาธารณชนทั่วไปยอมรับ เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้าง ซึ่งมีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยมายาวนาน ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช้าง เสริมสร้างมุมมอง/ทัศนคติที่ดีในการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างคนและช้าง

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมตามความสามารถหลักในด้านการสื่อสาร จึงได้ทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นมาควบคู่กับการจัดทำโครงการจัดการอบรมถ่ายภาพให้กับเยาวชนที่สนใจ การประกวดถ่ายภาพ และการแสดงผลงานภาพถ่ายในหัวข้อ “คนกับช้าง” ขึ้น โดยเป็นการสื่อสารด้านความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างคนกับช้าง ทั้งในมิติของควาญช้างกับช้าง รวมถึงความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว/ประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย
2. เพื่อจัดทำโครงการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพและการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหาจะทำการศึกษาจะทำในส่วน of ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับช้างบ้านไทย
2. ขอบเขตของประชากร จะเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้เข้าร่วมการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพ “คนกับช้าง” ที่จัดขึ้นในช่วงวันที่ 24 - 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 และกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง” ที่จัดแสดงขึ้น ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเฟสติวัล เชียงใหม่ ช่วงวันที่ 8 - 13 มีนาคม 2561
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยคือ ปางช้างแม่สา และภัทรเอเลเฟ่น ฟาร์ม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียน / นักศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีอายุระหว่าง 12 - 25 ปี ระดับการศึกษาไม่เกินระดับปริญญาตรีที่มีความสนใจการถ่ายภาพและ/หรือการอนุรักษ์ช้างไทย

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน / นักศึกษา ผู้เข้าร่วมโครงการอบรมการถ่ายภาพช้าง การประกวดถ่ายภาพ “คนกับช้าง” จำนวน 41 คน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแสดงผลงานภาพถ่ายเพื่อการอนุรักษ์ช้าง “คนกับช้าง”

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ใช้การศึกษาภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับช้างไทย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับช้างไทย จากศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า จำนวน 3 คน โดยประเด็นในการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ หนึ่ง ระบบชีววิทยาของช้าง สองวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และสามบริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน
2. ใช้การศึกษาภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสื่อสารด้วยภาพ, การถ่ายภาพวิถีชีวิตของสัตว์ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านการถ่ายภาพ 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพช้างจากปางช้างแม่สา 1 คน และภัทรเอเลเฟ่น ฟาร์ม 1 คน รวม 3 คน เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดเทคนิค วิธีการในการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย

3. หลังจากได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากข้อ 1 และ 2 แล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาใช้ในการออกแบบเพื่อสร้างเนื้อหาสำหรับการอบรมโครงการ ทั้งในส่วนของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับช้าง และการถ่ายภาพช้างที่ถูกต้องเหมาะสม

4. จัดการอบรมโดยแบ่งออกเป็น 2 วัน วันแรกในภาคเช้า จะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างทั้ง 3 ส่วนคือหนึ่งระบบชีววิทยาของช้าง สองวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง และสามบริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน ภาคบ่ายจะเป็นการอบรมเทคนิค วิธีการในการสื่อสารด้วยภาพเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ช้างไทย ซึ่งครอบคลุมถึงข้อห้าม ข้อความระวังต่างๆในการถ่ายภาพช้าง สำหรับวันที่สอง จะเป็นการลงพื้นที่เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมทำการบันทึกภาพ ตามที่ได้ผู้ประสานในพื้นที่ได้มีการกำหนดจุดสำคัญสำหรับการถ่ายภาพไว้ล่วงหน้า ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และหลังจากถ่ายภาพเสร็จ จัดทำการสนทนากลุ่มรวบรวมข้อมูล

5. หลังจากผู้เข้าร่วมการอบรมส่งผลงานภาพถ่าย ซึ่งกำหนดไว้จำนวน คนละ 3 ภาพ ทางคณะทำงานร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการคัดเลือกภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ภาพถ่ายที่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถถ่ายภาพเพื่อสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างเชิงสร้างสรรค์คนละจำนวน 1 ภาพเพื่อการประกวด และจัดแสดงผลงานภาพถ่าย

6. จัดแสดงนิทรรศการผลงานภาพถ่าย ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้เข้าชมผลงาน ร่วมกับการใช้แบบประเมินโครงการ

7. ทำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ สรุปผล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการถอดความ ตีความและแปลความหมายจาก แบบสัมภาษณ์ จากบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และผลสรุปการประเมินโครงการ

สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง มีผลวิจัยดังนี้

1. ประเด็นเนื้อหาในส่วนของระบบชีววิทยาของช้าง จะเป็นส่วนของการสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านลักษณะทางกายภาพของช้าง ว่าแบ่งออกเป็นจำนวนทั้งหมดกี่สายพันธุ์ และช้างไทยจัดอยู่ในสายพันธุ์ช้างเอเชีย ระบบการสืบพันธุ์ อุปนิสัย พฤติกรรมของช้างที่สำคัญ การกินอาหารของช้าง ซึ่งอาหารหลักของช้างคือ อาหารจำพวกหญ้า นอกจากนั้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ช้างไม่มีต่อมน้ำตาหลัก และไม่มีต่อมระบายน้ำตา สิ่งถูกขับออกมานั้นเพื่อหล่อลื่นนัยน์ตาของช้างมิใช่เกิดจากอาการเจ็บปวดของช้าง สำหรับลักษณะแตกต่างจากช้างทั้งสองสายพันธุ์สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ลักษณะ	ช้างแอฟริกา	ช้างเอเชีย
น้ำหนัก	ประมาณ 4,000 – 7,000 กิโลกรัมโดยเฉลี่ย	ประมาณ 2,000 – 5,000 กิโลกรัมโดยเฉลี่ย
ส่วนสูงไหล่	ประมาณ 3 - 4 เมตร	ประมาณ 2 – 3.5 เมตร
ปลายวง	มี 2 จงอย	มี 1 จงอย
ส่วนหัว	มีโหนกเดียว หน้าผากลาดชัน	มีสองโหนก

ใบหู	มีขนาดใหญ่ ปกคลุมถึงไหล่ ขอบหู ด้านบนเลยระดับคอ	มีขนาดเล็ก ไม่ปกคลุมถึงไหล่ ขอบหู ด้านบนไม่สูงเลยระดับคอ
ฟัน	หน้าตัดร่องฟันเป็นรูปข้าวหลามตัด	หน้าตัดร่องฟันเป็นวงรีแคบๆ
งา	มีงาทั้งเพศผู้ เพศเมีย	มีงาเฉพาะเพศผู้
บรรทัดหลัง	เว้า	โค้ง กาง
เล็บเท้าหน้า	มี 4 หรือ 5 เล็บ	มี 5 เล็บ
เล็บเท้าหลัง	มี 3 4 หรือ 5 เล็บ	ส่วนใหญ่มี 4 เล็บ มี 5 เล็บเป็นส่วน น้อย

ตารางที่ 1 แสดงถึงข้อแตกต่างทางกายภาพของช้างทั้งสองสายพันธุ์ (ผาสุข อินทราวุธ, 2547: 6)

ภาพถ่ายที่ 1 แสดงภาพของช้างไทยซึ่งมีขนาดเล็กกว่าช้างแอฟริกา และส่วนหัวจะมีสองโหนก

2. วัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ช้างเอเชียโดยเฉพาะช้างไทยสามารถนำมาเลี้ยงและฝึกใช้งานได้ เนื่องจากช้างไม่มีความดุร้ายน้อยกว่าช้างแอฟริกา มีความฉลาด สามารถสอนให้ช้างสามารถทำงานได้อย่างหลากหลายบทบาทหน้าที่ โดยผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมช้างนั้นคือ ควาญช้าง สำหรับการบังคับช้างโดยใช้จาวนั้น เป็นการสื่อสารให้ช้างได้เข้าใจและปฏิบัติตามที่ควาญช้างสั่ง ประเด็นนี้มีใช้ประเด็นการทารุณโหดร้าย เนื่องจากช้างเป็นสัตว์หนังหนา และการใช้เครื่องควบคุมนั้น ใช้เพียงเพื่อการกระตุ้น มิใช่การใช้เพื่อเป็นการทำร้าย นอกจากนั้น การล่ามไว้ มิใช่การพันธนาการช้าง แต่เป็นการควบคุมป้องกันมิให้ช้างออกจากพื้นที่ของตนเองเนื่องจากการเลี้ยงช้างในปางเป็นแบบพื้นที่เปิดโล่ง มิใช่เป็นกรงขัง โขยังมีความสำคัญในการจับบังคับช้างเพื่อความปลอดภัยขณะดูแลสุขภาพช้างตามกระบวนการของสัตวแพทย์ ควาญช้างจะไม่ทำการล่ามโซ่ช้างไว้ตลอดเวลา จะมีการปลดโซ่ เพื่อให้ช้างได้เดินขยับตัวเพื่อการออกกำลังกายเปลี่ยนอริยาบถ นอกจากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างควาญช้างและช้างนั้น จะมีใช้เป็นความสัมพันธ์แบบนายกับบ่าว แต่จะเป็นความสัมพันธ์แบบช้างเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว

ภาพถ่ายที่ 2 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างช้างและความผูกพันช้าง (ที่มา: ผู้เขียน)

3. บริบทของช้างไทยในยุคปัจจุบัน เนื่องจากช้างไทยมิได้ทำหน้าที่หลักในภาคอุตสาหกรรมไม้ ป่า และการคมนาคมขนส่ง ดังนั้น ช้างไทยในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ถูกลดฐานะลงเป็นสัตว์เลี้ยง สัญลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งจากข้อมูลของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยระบุว่า มีช้างเลี้ยงหรือช้างบ้านในประเทศไทยประมาณ 2,700 เชือก ซึ่ง ร้อยละ 95 อยู่ในการดูแลของภาคเอกชน (ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย, 2566: ออนไลน์) ซึ่ง การเลี้ยงช้างแต่ละเชือกนั้น มีต้นทุนค่าอาหารเฉลี่ยอยู่ที่เชือกละ 1,000 บาทต่อวัน โดยช้างจะกินอาหารประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัว และกินน้ำประมาณ 100 ลิตรต่อวัน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น การอนุรักษ์ช้างไทยวิธีหนึ่ง คือการส่งเสริมให้นำช้างมาใช้ในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยนั้น โปรแกรมหนึ่งในการเที่ยว คือการเที่ยวชมช้าง แม้กระทั่ง ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ ที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ก็จะมีภาพของช้างทุกครั้ง การนำช้างมาใช้ในการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้น เป็นการสร้างรายได้ขึ้นมาสู่ประเทศ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ เพื่อนำรายได้มาเป็นค่าอาหารให้กับช้าง และค่ารักษาพยาบาลต่างๆ ลดปัญหาช้างเร่ร่อน สำหรับกรณีที่มีการเรียกร้องให้ปล่อยช้างคืนสู่ป่า นั้น เป็นประเด็นที่ค่อนข้างลำบากมาก เนื่องจากช้างเลี้ยงมีความผูกพันกับมนุษย์ สัญชาตญาณความเป็นสัตว์ป่าจะลดลง ทำให้ไม่สามารถหากินได้แบบช้างป่าทั่วไป นอกจากนั้น ผลการวิจัยจากศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่าฯ มีผลการวิจัยที่น่าสนใจคือ ช้างเลี้ยงจะมีอายุโดยเฉลี่ย 80 ปี ในขณะที่ช้างป่า จะมีอายุโดยเฉลี่ย 60 ปี เนื่องจากอาหารที่ช้างกิน การขาดการดูแลรักษาสุขภาพ และจากโรคติดต่อของช้าง (ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่าฯ, 2566: ออนไลน์)

ภาพถ่ายที่ 3 แสดงกิจกรรมทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งเลี้ยงอาหารช้าง (ที่มา: ผู้เขียน)

4. การถ่ายภาพช้างที่ถูกต้องเหมาะสมมีดังนี้

4.1 ควรเน้นการถ่ายภาพช้างจากระยะไกล เนื่องจากผู้บันทึกภาพมิได้มีความคุ้นเคยกับช้าง หากเข้าใกล้ ช้างอาจมีอาการระแวงหรือเครียด นอกจากนั้นหากมีลูกช้างอยู่ด้วย ลูกช้างจะมีนิสัยเหมือนเด็กเล็ก และจะเล่นกับคน ซึ่งแม่ช้างจะมีสัญชาตญาณในการปกป้องลูกของตน ดังนั้น ควรหลีกเลี่ยงการเข้าใกล้หากไม่มีความคุ้นเคย

4.2 หากเข้าใกล้ช้าง ควรจะอาศัยจังหวะที่มีความขี้ขลาดของช้างควมคุมช้างอยู่เพื่อความปลอดภัย นอกจากนั้นช้างเป็นสัตว์ที่มีมุมมองภาพจำกัด ดังนั้น ในการถ่ายภาพระยะใกล้ ไม่ควรถ่ายจากมุมที่ไม่อยู่ในสายตาของช้าง อาจเกิดอันตรายได้

ภาพถ่ายที่ 4 แสดงภาพถ่ายช้างจากการบันทึกภาพระยะไกล (ที่มา: ผู้เขียน)

4.3 ควรบันทึกภาพช้างตามอิริยาบถธรรมชาติ ไม่ควรถ่ายภาพช้างในรูปแบบที่เป็นการบังคับให้ช้างทำสิ่งที่ฝืนธรรมชาติ เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ใหญ่ อาจเกิดอันตรายกับตัวช้างได้

ภาพถ่ายที่ 5 แสดงภาพถ่ายช้างซึ่งถูกพันธนาการให้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่ (ที่มา: ผู้เขียน)

4.4 การถ่ายภาพช้าง ควรใช้การเก็บภาพแบบเต็มตัว การถ่ายภาพช้างในลักษณะเจาะจงเฉพาะบางส่วน อาจส่งผลให้มีการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนได้ เช่น การถ่ายที่ดวงตาช้างซึ่งมีน้ำหล่อลื่นนัยน์ตา การถ่ายภาพเฉพาะส่วนที่ช้างถูกพันธนาการ เนื่องจากภาพเหล่านี้ หากมีการเผยแพร่ออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ จะเป็นการสื่อสารในเชิงลบทันที เนื่องจากผู้รับสาร จะไม่เข้าใจบริบทของช้างที่ถูกต้อง

4.5 พยายามไม่ทำการก่อกวนช้าง เช่น การฉายไฟใส่ดวงตาช้าง การทำเสียงดังเช่นการนำอากาศยานไร้คนขับหรือโดรนบินผ่านช้าง เนื่องจากช้างจะเกิดการตกใจและอาจเกิดอันตรายกับบุคคลอื่นๆ ได้

ผลการวิจัยเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผลสรุปจากการจัดกิจกรรมฯ มีผลสรุปได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

สรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม	ระดับความพึงพอใจ (10 คะแนน)
1. ท่านคิดว่าการจัดประกวดถ่ายภาพเข้ากับยุคสมัยที่มีกระแสอนุรักษ์สัตว์ป่าและสัตว์สงวนในประเทศไทย	8.42
2. ท่านคิดว่าการจัดประกวดถ่ายภาพครั้งนี้จะทำให้เด็กและเยาวชนสนใจช่วยอนุรักษ์ช้างในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น	8.28
3. วิทยากรที่บรรยายความรู้เบื้องต้นพฤติกรรมช้างมีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องที่บรรยายเป็นอย่างดี	9.1
4. วิทยากรที่บรรยายความรู้เบื้องต้นพฤติกรรมช้างถ่ายทอดให้ท่านเข้าใจเรื่องพฤติกรรมและข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการถ่ายภาพช้างได้เป็นอย่างดี	8.57

5. วิทยากรที่บรรยายเรื่อง การถ่ายภาพช่างมีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องที่บรรยายเป็นอย่างดี	9.17
6. วิทยากรที่บรรยายเรื่อง การถ่ายภาพช่างถ่ายทอดให้ท่านเข้าใจเรื่องการถ่ายภาพช่างได้เป็นอย่างดี	8.57
7. มีการจัดลำดับขั้นตอนการอบรมสอดคล้องต่อเนื่องทำให้ท่านเข้าใจถ่ายภาพช่างเข้าประกวดได้	8.64
8. ท่านมีความรู้การถ่ายภาพช่างมากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมอบรม	8.46
9. ท่านมั่นใจว่าสามารถถ่ายภาพช่างได้ดีมีคุณภาพมากขึ้นกว่าก่อนเข้าอบรม	8.46
10. ภายหลังการอบรมท่านถ่ายภาพช่างได้ดีมากขึ้นก่อนอบรม	8.78

ตารางที่ 2 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม

ผลสรุปอื่นๆ จากการตอบแบบประเมิน

1. ประชาชนที่ได้ชมผลงาน มีความพึงพอใจ และตระหนักถึงความสัมพันธ์ของช่างที่มีต่อสังคมไทย จากที่หลายๆ คน เคยมีทัศนคติในเชิงลบเกี่ยวกับช่างที่ว่า ช่างเป็นภาระของสังคม เป็นเรื่องที่ไม่เกี่วข้อง ส่งผลต่อการตระหนักถึงการอนุรักษ์ช่างไทย
2. สร้างความเข้าใจถึงการมีทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช่าง ของปวงช่างว่านี่เป็นหนึ่งในช่องทางสำหรับการอนุรักษ์ช่างไทย มิใช่การทารุณกรรมสัตว์
3. ได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของคนกับช่างซึ่งมิใช่จะมีแต่เพียงความผูกพัน เข้าใจถึงการเสียสละในการทำงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับช่าง ได้รับรู้และเห็นความรักความผูกพันระหว่างคนและช่างที่มีให้ซึ่งกันและกัน
4. ได้เข้าใจถึงวิธีการ เทคนิคที่จะบันทึกภาพช่างที่ถูกต้องเหมาะสม

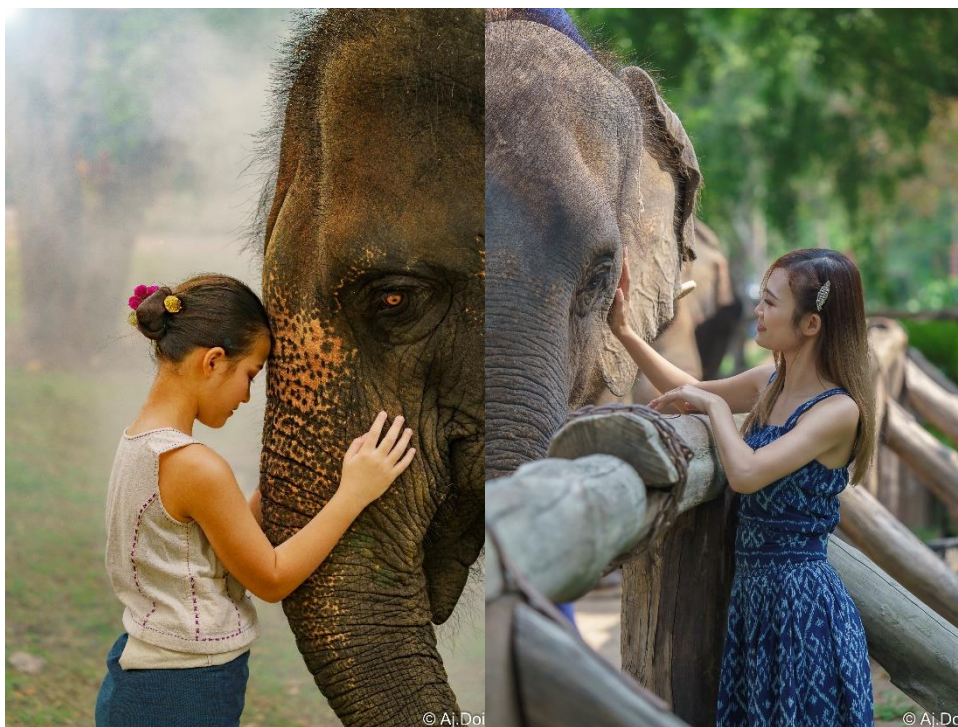
การอภิปรายผล

ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงเรื่องเกี่ยวกับระบบชีววิทยาของช่าง วัฒนธรรมการเลี้ยงช่าง และบริบทของช่างไทยในยุคปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่ก่อนเข้ารับการอบรม จะมีความคิดส่วนใหญ่ไปในทิศทางเดียวกันคือ ช่างเป็นสัตว์เลี้ยงที่ถูกจัดไว้สำหรับตอบสนองการท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ทราบถึงอาหารหลักของช่างคือหญ้า แต่จะมีภาพจำจากสื่อต่างๆ หรือจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นช่างกินกล้วย ซึ่งประเด็นนี้ แสดงให้เห็นว่า คนในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช่างน้อยมาก สมควรได้รับส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ โปรตปราน รังสิมันตุชาติ (2557: 186) ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับช่างบ้านไทรนั้น จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ช่างไทยได้อย่างยั่งยืน

ในการถ่ายภาพ ผู้เข้ารับการอบรมส่วนหนึ่งที่มีพื้นฐานการถ่ายภาพ จะมีภาพจำผ่านสื่ออื่นๆ เช่น การถ่ายภาพช่างที่ถูกพันธนาการ ช่างถูกใช้แรงงานหนัก หรือการถ่ายภาพช่างในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งมีไม่ใช่ว่าเป็นรูปแบบวิถีชีวิตโดยปกติของช่าง ซึ่งภายหลังการเข้ารับการอบรมและส่งผลงานภาพถ่าย ผู้เข้ารับการอบรมได้มีการเป็นทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องช่างไทยอย่างสิ้นเชิง ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะแสดงให้เห็นว่า การดำเนินโครงการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินมาอย่างถูกทิศทางแล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปานภูสิริ จันทศิริ (2539: 46) ซึ่งได้สรุปแนวทางในการอนุรักษ์ช่างของไทยไว้ว่า การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

รวมถึงการการร่้างทัศนคติที่ีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนและช้าง จะสามารถทำให้การอนุรักษ์ช้างนั้น ประสบความสำเร็จ

ภาพถ่ายที่ได้ดำเนินการถ่ายในช่วงของการดำเนินกิจกรรมนี้ นอกเหนือจากภาพถ่ายที่ถ่ายทอดถึงวิถีชีวิต การทำงานของช้างในช่วงเวลาทำงานแล้ว ยังมีการบันทึกส่วนของวิถีชีวิตของช้างในส่วนอื่นๆ หลายหลังจากการทำงาน ซึ่งมีทั้งช่วงเวลาที่ยังหยุดพักจากการทำงาน การให้อาหารช้าง การรักษาพยาบาลช้างที่เจ็บป่วย และกิจกรรมที่ควาญช้างกับช้างได้ทำร่วมกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นภาพที่มีความเหมาะสมต่อการเผยแพร่เพื่อการสื่อสารความเข้าใจให้กับประชาชนทั่วไป เพราะในช่วงเวลา 24 ชั่วโมงของ 1 วัน ภาพถ่ายของช้างที่มีการบันทึกและทำการเผยแพร่โดยทั่วไปนั้น จะเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 8 ชั่วโมงทำงานของช้าง แต่ในส่วนอีก 16 ชั่วโมงการทำงานช้าง หรือช่วงที่ช้างได้รับการพักผ่อนจากการทำงาน จะเป็นภาพที่ได้ทำการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ รวมถึงการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างควาญกับช้างในเชิงบวกออกสื่อ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับสังคม ซึ่งได้ผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับงานของ สมหมาย ชินนาค และ กาญจนา ชินนาค (2562: 51)

ภาพถ่ายที่ 6 แสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างช้างกับคน (ที่มา: ผู้เขียน)

ภาพถ่ายที่จัดแสดงทั้งในส่วนของนิทรรศการ และเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์นั้น ได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารภาพของการอนุรักษ์ช้างไทยที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับสังคม เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์นั้น เป็นสื่อที่สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว และมีอิทธิพลสูงมากสำหรับสังคมยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับผลงานศึกษาของ ภัทรี ภัทรโสภาสกุล (2561: 5)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างบ้านในสังคมไทยนั้น มีค่อนข้างจำกัดและเป็นทัศนคติในเชิงลบ ทั้งการใช้แรงงาน การทรมานสัตว์ รวมถึงการผลประโยชน์จากช้างบ้าน ผ่านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างไทย ผ่านภาพถ่ายนั้นจะต้องนำเสนอผลถ่ายในเชิงบวก นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างช้างกับคน ไม่นำเสนอภาพถ่ายซึ่งไม่สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมา รวมถึงการจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ช้างนั้นจะสามารถส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และสาธารณชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทย และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเตรียมความพร้อม ทั้งในด้านของการศึกษาโดยการลงพื้นที่จริง มีการสัมผัสกับวิถีชีวิตของควาญช้าง การดำเนินชีวิตของช้าง เพื่อการถ่ายภาพที่ได้ทุกมุมมอง และครบทุกมิติ

ควรมีการจัดทำสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานภาพถ่ายช้างไทย และเป็นช่องทางทั้งในแง่ของการประชาสัมพันธ์ผลงานภาพถ่าย การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ และการให้ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับช้าง

ภาพถ่ายที่ 7 แสดงภาพการประชาสัมพันธ์โครงการครั้งใหม่ (ที่มา: ผู้เขียน)

สำหรับการจัดกิจกรรมการอบรมถ่ายภาพช้างนั้น ควรเลือกช่วงเวลาจัดที่มีความเหมาะสมทั้งในส่วนของโรงเรียน และมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีระยะเวลาในการปิดภาคการศึกษาไม่ตรงกัน ซึ่งทำให้ได้ผู้เข้าร่วมโครงการน้อยกว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ ยศไกร. (2551). การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ปานัญสิริ จันทรศิริ (2539). ค่านิยมในการอนุรักษ์ช้าง. กรุงเทพฯ. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย. 5 (1) 43 – 50
- โปรดปราน รังสิมันตุชาติ. (2557). การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยจังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

- ผาสุข อินทราวุธ. (2547). ช้าง : สัตว์ที่มนุษย์ยกย่อง. วารสารหน้าจั่ว, 2 (2004) 4 - 13
- ภัทรี ภัทรโสภณกุล. (2561). การเล่าเรื่องโดยใช้สื่อดิจิทัลในการรายงานข่าวภัยพิบัติของสำนักข่าว CNN. การศึกษารายบุคคลนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- วุฒิไกร พิมพ์พันธ์ และคณะ. (2564). การออกแบบและพัฒนาสื่อแอนิเมชัน 3 มิติ เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ช้างไทย. กรุงเทพฯ : วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก, 1 (1) 53 - 64
- ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการวิจัยช้างและสัตว์ป่า คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2566). [ออนไลน์] งานวิจัยช้างไทย. [สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566].
จาก <http://www.asianelephantresearch.com/>,
- ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย (2566). [ออนไลน์] ช้างในประเทศไทย. [สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2566]. จาก <http://www.thailandelephant.org/th/thaielephant.php>
- สมหมาย ชินนาค และ กาญจนา ชินนาค (2562). ความรู้ช้างข้ามพื้นที่วัฒนธรรมภายใต้บริบทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. เชียงใหม่ : วารสารสังคมศาสตร์, 31 (1) 46 – 79
- เสาวรีย์ ชัยวรรณ และ วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2562). คน/ช้าง/การเคลื่อนย้าย และชีวิตเร่ร่อนในโลกสมัยใหม่. เชียงใหม่ : วารสารสังคมศาสตร์, 31 (1) 11 - 45

การปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ Cultivating Morality in Buddhist Family

มานพ นักการเรียน¹, พระมหาวีระชาติ โพธา², วิญญู กิณะเส³,
บานชื่น นักการเรียน⁴, ฉัฐศุภางค์ สารมาศ⁵,

Manop Nakkanrian¹, Phramahaweerachat Potha², Winyou Kinasen³,

Banchuen Nakkanrian⁴, Chatsuphang Saramart⁵,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย^{1,2,3,4,5}

Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus^{1,2,3,4,5}

Corresponding author, e-mail: mnakkarreiy@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 10 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาสถานการณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมไทย การใช้คุณธรรมสำคัญ 5 ข้อตามเกณฑ์การประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทย และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ เป็นการศึกษาตีความข้อมูลที่ได้จากเอกสารและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้ แล้วเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่

ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมไทย คือ การไม่ตระหนักถึงการมีวินัย การคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดความซื่อสัตย์สุจริต การขาดความสามัคคี จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม การขาดจิตสำนึกสาธารณะ การขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และการยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม

ในการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทยของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านที่ 2 คือ ด้านการบำบัดทุกข์บารุณาของครอบครัว มีการใช้คุณธรรมสำคัญ จำนวน 5 ข้อ เพื่อดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว คือ 1. ความซื่อสัตย์ 2. ความขยันหมั่นเพียร 3. ความพอเพียง 4. ความมีวินัย และ 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นเกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง

กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ ประกอบด้วย การชักจูงจากกัลยาณมิตรและการใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง, การให้รางวัล การสนับสนุน การชมเชย และการให้กำลังใจในการทำมาดี, การให้สังคมช่วยเหลือเพื่อเป็นมาตรการควบคุมทางสังคม, การปลูกฝังที่มี การเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ เพื่อทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และการรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีความพร้อมก่อน

คำสำคัญ : ความเข้มแข็งของครอบครัวไทย, ความซื่อสัตย์, ความมีวินัย, การชักจูงจากกัลยาณมิตร, การใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง

Abstract

This academic article studied the moral and ethical situation of people in Thai society, using the 5 important virtues according to the criteria for evaluating the strength of Thai families and the process of cultivating Buddhist morality and ethics in family members. It was a study of interpreting information obtained from documents and analyzing the content (Content Analysis) according to the specified important points, then organized into categories.

The results of the study were found that the moral and ethical situation of people in Thai society was a lack of awareness of discipline, consideration of personal benefits, lack of honesty, lack of unity causing conflict in society, lack of public consciousness, Lack of social responsibility, selfish, Lack of skills in screening and selecting good cultures from foreign countries to apply in daily life and accepting people who have more status than good, virtuous people. In assessing the strength of Thai families of the Department of Women's Affairs and Family Institutions, Ministry of Social Development and Human Security, the second aspect, namely, the role and duty of the family, standards for a strong family consisted of five important virtues used in the lives of family members : 1. honesty, 2. diligence, 3. sufficiency, 4. discipline and 5. generosity.

The process of cultivating morality and ethics in the family according to Buddhism consisted of persuasion from good friends and using wisdom to consider oneself, giving rewards, support, praise and encouragement for doing good deeds and allowing society to punish as a measure of social control, cultivation linked to various situations to bring about deeper understanding and knowing timing and opportunity so that family members can be prepared first.

Keywords: the strength of Thai Families, Honesty, Discipline, Persuasion from Good Friends, Using Wisdom to Consider Oneself

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม มีบทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม โดยทำหน้าที่เป็นทั้ง “ต้นแบบด้านคุณธรรม” และเป็น “ครูคนแรก” ของลูกในบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนโรงเรียนหลังแรกที่ยอบรมบ่มเพาะคุณธรรมให้แก่ลูก (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2559: 12) เพื่อให้ลูกเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

จากการสำรวจความคิดเห็นสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย โดย ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็นนิด้าโพล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2559) ระหว่างวันที่ 1-20 สิงหาคม 2559 พบว่า ปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมที่มีความรุนแรงในสังคมไทย อันดับ 1 คือ ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ 20.73 อันดับ 2 ปัญหาขาดความสามัคคี เกิดความขัดแย้งในสังคม ร้อยละ 19.3 อันดับ 3 ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ร้อยละ 14.69 อันดับ 4 ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกติกา กฎหมาย ร้อยละ 12.51

สำหรับคุณธรรมที่เยาวชนไทยควรได้รับการปลูกฝัง 5 อันดับ พบว่า ร้อยละ 76.59 เป็นเรื่องระเบียบวินัยมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 75.35 ความซื่อสัตย์ สุจริต ร้อยละ 57.94 น้ำใจ/เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร้อยละ 52.82 ความกตัญญูต่เวทิตี และร้อยละ 47.51 ความขยันหมั่นเพียร

จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเรื่องสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย โดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับซูเปอร์โพล (2562: 19) จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปจำนวน 1,250 คน ระหว่างวันที่ 16-20 มิถุนายน 2562 พบว่า “สาเหตุอันดับ 1 ของการขาดคุณธรรมในสังคมไทย คือ คนในสังคมไม่มีวินัย ร้อยละ 59.70 รองลงมาคือการคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ร้อยละ 57.90 และขาดความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ 51.10 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมไทยมีความบกพร่องในเรื่องของวินัย โดยการขาดวินัยมีสาเหตุมาจากพื้นฐานที่ทุกคนมีอยู่ในตัว และปัญหาความไร้ระเบียบวินัยก็เป็นจุดเริ่มต้นในการทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น การฝ่าฝืนกฎจราจร การแฉกคิว และการไม่เคารพกฎระเบียบของสังคม ซึ่งนับวันปัญหาดังกล่าวนี้จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทั้งในระดับปริมาณและระดับความรุนแรง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) (2559: 43) ได้ประเมินสถานการณ์และแนวโน้มของสังคมไทยเกี่ยวกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ไว้ดังนี้ “คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่ มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการคำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม โดยผลการสำรวจของศูนย์คุณธรรมร่วมกับนิด้าโพล ปี พ.ศ. 2557 พบว่า ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ประชาชนมากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่าสำคัญที่สุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนการทุจริตคอร์รัปชัน ประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าจำเป็นต้องส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยเร็วที่สุด ขณะที่การสำรวจการยอมรับพฤติกรรมทางสังคมของคนไทยที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2557 เรื่องพฤติกรรมของการมีวินัยเช่น การข้ามถนนโดยใช้สะพานลอยหรือข้ามทางม้าลาย พบว่า กว่าร้อยละ 45 ทำเป็นบางครั้งหรือไม่ทำเลย ส่วนพฤติกรรมการใช้ชีวิต พบว่า คนไทยถึงร้อยละ 64.1 รู้สึกเฉยๆ และรับได้กับพฤติกรรมการพูดภาษาไทยคำฟุ้งคำ และกว่าร้อยละ 38.7 ที่รู้สึกเฉยๆ และรับได้กับการใส่เสื้อสายเดี่ยว เกาะอกนุ่งสั้น สะท้อนถึงคนไทยยังขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ละทิ้งค่านิยมที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยและลดคุณค่าของความเป็นไทย จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานปรับเปลี่ยนให้คนมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมไทย”

จาก “รายงานสุขภาพคนไทย ประจำปี 2565 : ครอบครัว ไทยในวิกฤตโควิด-19” ซึ่งจัดทำโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2565: 6-32) พบถึงด้านสัมพันธภาพ และ 2. ด้านการท่าบพาทหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้ “จากตัวชี้วัดที่ 10 – ชีวิตครอบครัวและชุมชน พบว่า ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น จากปัจจัยความเครียดของการจำกัดการเดินทางและต้องอาศัยในที่พักเป็นช่วงเวลานานขึ้น โดยในช่วงต้นปีพ.ศ. 2563 พบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 42.2 เมื่อเทียบกับภาพรวมในปี พ.ศ. 2560 ที่อยู่ที่ร้อยละ 34.6”

จากการศึกษาข้อมูลปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) และหน่วยงานต่างๆ พบว่า คนในสังคมไทยไม่ตระหนักถึงการมีวินัย การ

คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดความซื่อสัตย์สุจริต การขาดความสามัคคี จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม การขาดจิตสำนึกสาธารณะ การขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และการยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม ดังนั้น ครอบครัวในฐานะเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม มีบทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทำให้สังคมเป็นสังคมคุณธรรมและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป โดยใช้กระบวนการในการปลูกฝังอะไรบ้าง พระพุทธศาสนาได้ใช้หลักธรรมอะไรบ้างเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็ง ความอบอุ่นและความสงบสุขนี้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ

คุณธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทย

คุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ คนที่มีคุณธรรม เมื่อคิดดีแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว สังคมตัดสินว่า ดี จริง และงาม (2559: 8) ในการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทยของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านที่ 2 คือด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ในครอบครัว มีการใช้คุณธรรมสำคัญ 5 ข้อ ในการดำเนินชีวิต คือ 1. ความซื่อสัตย์ 2. ความขยันหมั่นเพียร 3. ความพอเพียง 4. ความมีวินัยและ 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มากน้อยเพียงใด โดยเลือกคำตอบ คือ ไม่มี มี บ้างนาน ๆ ครั้ง (1-3 วันต่อ สัปดาห์) เกือบทุกวัน (4-6 วันต่อ สัปดาห์) ทุกวัน ทั้งนี้ คนในครอบครัวต้องใช้คุณธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ครบ 5 ข้อ จึง ถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565: 3)

คุณธรรมสำคัญที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัวเพื่อประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทย ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว มี 5 ข้อ ดังนี้

ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์หรือความซื่อตรง หรือการไม่คดโกง มักมากับสุจริต ตรงกับคำบาลีคือ สัจจะกับ อาชวะ “ความซื่อสัตย์” หมายถึง การประพฤติตรงไม่เอนเอียง เช่น ซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่คดโกง เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 402) บางครั้ง มีคำเพิ่มมาคือ “ความซื่อสัตย์ซื่อตรง” หมายถึง ความประพฤติที่จริงใจ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ทำผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2559: 10) และยังมีคำว่า “ความสุจริต” เพิ่มเข้ามาประกบอีกด้วย เป็น “ความซื่อสัตย์ซึ่งมากับความสุจริต” หมายถึง ความประพฤติตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง มีความจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่ทุจริต ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่หลอกลวง (รุ่งฤดี กล้าหาญ รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตราจารย์ และพันเอกหญิง ดร.สายสมร เฉลยกิตติ, 2558: 5) กรมวิชาการ (2548: 129-131) ได้จำแนกความซื่อสัตย์ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือความรู้สึกละอายใจ มีความละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำ ความผิด พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ 1) ไม่สับปลับกลับกลอก 2) ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไป

ในทางที่เสื่อมเสีย 3) มั่นคงต่อการกระทำความดี 4) ไม่คดโกงมีความตั้งใจจริง และ 5) ประพฤติตรงตามที่ดี

2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน

พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ 1) ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว และ 2) ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล

มีความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างานต่อผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ 1) ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น 2) ไม่ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย 3) ไม่สอพลอเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน และ 4) ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง

4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ

พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ 1) ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ 2) ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตน หรือเอาดีเข้าตน และ 3) ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือผิดจากที่กล่าวมาข้างต้น

2.2 ความขยันหมั่นเพียร

ความขยันมักมากคู่กับความเพียร ปกติในภาษาไทย พอพูดถึงความเพียร ก็หมายถึง ความขยัน ความอดสาหัส บากบั่น มักจะพูดติดปากว่า ขยันหมั่นเพียร ตรงกับคำบาลีคือ วิริยะ อุตสาหะและวายามะ “ความขยัน” หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ทำหรือประพฤติเป็นปรกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่ และ “ความเพียร” หมายถึง ความบากบั่น ความกล้าแข็ง ความพยายามจนกว่าจะสำเร็จ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 172, 849) โดยที่ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 160) กองวิจัยการศึกษา (2542: 65-66) ได้จำแนกความขยันออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ความตั้งใจ ความกระตือรือร้น ที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมุ่งมั่น อาสาทำหรือทำทันทีทั้งในการศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติงานของตนเอง และงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน

2) การกระทำดังกล่าวนั้นมีความมั่นคงที่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่องอย่างจริงจังและความรับผิดชอบทั้งในการศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติงานของตนเอง และงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน

2.3 ความพอเพียง

ความพอเพียง ในคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นี้ ตรงกับคำบาลีคือ มัตตัญญูตาและสันโตสะ “ความพอเพียง” หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เพื่อให้คนไทยอยู่อย่างมีความสุข ประกอบด้วย 5 เรื่อง คือ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีไม่มากเกินไป ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอประมาณอย่างใช้เหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้านและมีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาใช้ และ

เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องมีจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรม และความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบซึ่งต้องกระทำพร้อมกันทุกเรื่อง (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2559: 9) โดยที่เป็นการพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาทสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นศาสตร์พระราชาและเป็นคุณธรรมฐานรากที่จะนำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561: 28)

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ (2561: 45-46) ได้เสนอหลักของความพอเพียง ไว้ 4 ประการดังนี้

1. ความพอประมาณ

ความพอประมาณคือ การพึ่งตนเอง และคือความพอดีไม่สุดโต่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ การบริโภค การใช้จ่าย การผลิต การลงทุน หรือแม้แต่การออมก็ต้องอยู่ในระดับที่ตนเองไม่เดือดร้อน

2. การมีเหตุผล

ไม่ว่าจะตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับระดับความพอประมาณจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล มีการพิจารณาเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องมองผลในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงคำนึงถึงความเสี่ยงและผลกระทบที่จะเกิดจากการตัดสินใจนั้น ๆ ทำให้มีความรอบคอบใช้จ่ายพอดีกับอัตภาพ เกิดประโยชน์หรือแม้แต่เวลาอย่างคุ้มค่า

3. การมีภูมิคุ้มกัน

การกระทำใด ๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นไม่เฉพาะแต่ในปัจจุบัน แต่จำเป็นต้องมองการณ์ไกลถึงอนาคต คำนึงถึงความเสี่ยงและสามารถสร้างภูมิคุ้มกัน พร้อมรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อาทิ การงาน การเงิน หรือแม้แต่สุขภาพของตนเอง

4. การมีความรู้คู่คุณธรรม

มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการและเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำอย่างรอบด้าน เมื่อมีความรู้ย่อมส่งผลให้มีการตัดสินใจอย่างถูกต้องและสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนี้จะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวัง รู้จักวางแผนอย่างมีสติ ภายใต้อุดมคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภไม่หลง ดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง

2.4 ความมีวินัย

วินัย ตรงกับคำบาลีคือ วินย แปลตามศัพท์ว่า “อุบายเป็นเครื่องนำไป” หรือ “การนำไปอย่างวิเศษ” ความหมายที่เข้าใจกันคือ กฎ, ระเบียบแบบแผน, ข้อบังคับ, ข้อปฏิบัติ “วินัย” หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร ทหารต้องยึดมั่นในวินัย; สิกขาบทของพระสงฆ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1121) โดยให้มี “การยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณและเคารพต่อกฎหมาย” (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561: 50) และให้มี “การรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติและยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับข้อปฏิบัติ” (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2559: 11) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537: 15-22) แบ่งประเภทของวินัย เป็น 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. วินัยสำหรับตนเอง คือ กระบวนการหรือวิธีการควบคุมพฤติกรรมของตนเองโดยตนเป็นผู้แนะนำตนเองให้ประพฤติไปตามแนวทางที่เลือกไว้ วินัยประเภทนี้เป็นวินัยที่เราสร้างขึ้นเองและตัวเราเองเป็นผู้ปฏิบัติตามข้อบังคับนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้พฤติกรรมของเราดำเนินไปตามทางที่เรามุ่งหมายไว้ วินัยสำหรับตนเองนี้เป็นวินัยชั้นเลิศที่ทุกคนควรสร้างขึ้นสำหรับบังคับพฤติกรรมของตนเอง การสร้างวินัยสำหรับบังคับตนเองนั้น ทำได้หลายอย่าง เช่น

1) การสร้างวินัยในการนอน การตื่น การดูหนังสือ การออกกำลังกาย การทำงาน และการพักผ่อนให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมในแต่ละวัน

2) สร้างวินัยเพื่อบังคับตนเองให้ทำในสิ่งที่ดีบางอย่าง และละเว้นในสิ่งที่เราคิดว่าเป็นความชั่ว แม้จะขัดกับความนิยมในสังคม เช่น การบังคับตนเองให้เป็นคนประหยัดไม่สุบุดรไม่ดื่มสุรา ตัดผมสั้น และแต่งกายให้ถูกระเบียบของสถานศึกษาอยู่เสมอ

2. วินัยสำหรับหมู่คณะ คือ การใช้ระเบียบข้อบังคับเป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้สมาชิกทุกคนในหมู่นั้นปฏิบัติตามหรือควบคุมพฤติกรรมของหมู่นั้นนั้นให้บรรลุความมุ่งหมายที่หมู่คณะตั้งไว้ เช่น วินัยในสถานศึกษา วินัยของทหาร วินัยของตำรวจ วินัยของพระสงฆ์ วินัยของข้าราชการพลเรือน เป็นต้น วินัยแต่ละหมู่คณะย่อมแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของหมู่นั้นนั้น ๆ ถึงอย่างไรก็ตาม วินัยของหมู่นั้นจะต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตยเป็นสำคัญ คือ มีสามัคคีธรรม คารวะธรรม และปัญญาธรรม

2.5 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตรงกับคำบาลีคือ ทานะและปริจาคะ ซึ่งสอดคล้องกับจิตอาสา “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” หมายถึง การแสดงน้ำใจดีต่อผู้อื่น เช่น เขามีเพื่อนบ้านดี มีอะไรก็เอื้อเฟื้อกันเสมอ, บางทีใช้เข้าคู่กับคำอื่น เช่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเกื้อหนุน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1437) โดยมี การแบ่งปันสิ่งที่ตนมี การช่วยเหลือการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เช่น การอุทิศร่างกายแรงใจ การบริจาคทรัพย์ เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข (กนก จันทราและคณะ, 2559: 6)

ลักษณะของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งสอดคล้องกับจิตอาสา มี 3 ประการ ได้แก่ (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550: 30-32)

1. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจเอื้ออาทร จิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่

2. การเสียสละต่อสังคมที่แสดงออกถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเงิน เวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้งการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ

3. ความมุ่งมั่นพัฒนา คิตรีเริ่มในการพัฒนาตนและสังคม เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า คุณธรรมสำคัญที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัวเพื่อประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทย ด้านการทำบารมีหน้าที่ของครอบครัว มี 5 ข้อ ดังนี้ 1. ความซื่อสัตย์ ตรงกับคำบาลีคือ สัจจะกับอาชชะ หมายถึง ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ทุจริต ไม่ทำผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ 1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง 2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน 3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล และ 4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ 2. ความขยันหมั่นเพียร ตรงกับคำบาลีคือ วิริยะ อุตสาหะและวายามะ หมายถึง การทำกรงานอย่างแข็งขัน ทำ

หรือประพจน์เป็นปรกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่ อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1. มีความตั้งใจ ความกระตือรือร้น ที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมุ่งมั่น และ 2. การกระทำ ดังกล่าวนั้นมีความมั่นคงที่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่องอย่างเอาจริงเอาจังและความรับผิดชอบ 3. ความพอเพียง ตรงกับคำบาลีคือ มัตตัญญูตาและสันโตสะ หมายถึง การดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 5 เรื่อง เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบซึ่งต้องกระทำพร้อมกันทุกเรื่อง ได้แก่ 1. ความพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล 3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4. เงื่อนไขความรู้ และ 5. เงื่อนไขคุณธรรม 4. ความมีวินัย วินัยตรงกับคำบาลีคือ วินยะ ความหมายที่เข้าใจกันคือ กฎ, ระเบียบแบบแผน, ข้อบังคับ, ข้อปฏิบัติ หมายถึง การรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติและยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับข้อปฏิบัติ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. วินัยสำหรับตนเอง และ 2. วินัยสำหรับหมู่คณะ และ 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตรงกับคำบาลีคือ ทานะและปริจาคะ ซึ่งสอดคล้องกับจิตอาสา หมายถึง การแสดงน้ำใจดีต่อผู้อื่น การแบ่งปันสิ่งที่ตนมี การช่วยเหลือการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1. การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 2. การเสียสละต่อสังคมที่แสดงออกถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และ 3. ความมุ่งมั่นพัฒนา คิตรีเริ่มในการพัฒนาดนและสังคม เพื่อให้ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัว

การปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัว เป็นมาตรการที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้ซึมซับแนวคิด พฤติกรรมและทำจนเป็นนิสัยต่อไปได้ เป็นการทำครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ดำเนินชีวิตโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่สังคมภายนอกได้

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2552: 27-28) ได้นำ ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ มาใช้ในการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ ในค.ศ. 1996 นักวิทยาศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยปาร์มา ประเทศอิตาลี ประกอบด้วย ดร.เกียโคโม ริซโซลัตติ (Dr.Giacomo Rizzolatti) ดร.วิททอริโอ กัลลีซี (Dr.Vittorio Gallese) และดร.ลีโอนาร์โด โฟกัสซี (Dr.Leonardo Fogassi) เป็นผู้เปิดประตูไปสู่การ ไขความลับนี้ พบว่า ภายในสมองของคนเรา มีเซลล์ชนิดหนึ่ง ซึ่งต่อมาตั้งชื่อว่า เซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron) โดยอธิบายว่า เซลล์กระจกเงาเป็นเซลล์ชนิดหนึ่งในสมองของมนุษย์ซึ่งทำหน้าที่เลียนแบบ พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้อื่นมาเป็นพฤติกรรมของตนเอง จากแนวคิดของทฤษฎีกระจกเงานี้ นักวิชาการใน วงการศึกษาได้เสนอให้นำมาใช้ในการพัฒนาเด็กไทย โดยเฉพาะพฤติกรรมการเล่นแบบของเด็กที่เกิดขึ้น จากการทำงานของเซลล์กระจกเงาในตัวเด็กเอง ถ้าพ่อแม่มีทักษะในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ โดย ไม่ใช่เพียงแค่การใช้ “คำพูด” ในการสั่งสอนลูกเท่านั้น เซลล์กระจกเงาจะทำงานได้ดีเมื่อลูกเห็น พฤติกรรมของพ่อแม่ และสามารถสะท้อนสิ่งที่ดีแล้วซึมซับเข้าไปเป็นลักษณะนิสัยของตัวเอง สถาบัน ครอบครัวไทย (2565) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวไทย เพื่อทำ ให้เด็กและเยาวชนได้ซึมซับค่อย ๆ จดจำหรือเรียนรู้ไปทีละนิดเกี่ยวกับแนวคิด พฤติกรรมและทำจนเป็น นิสัยและอุปนิสัยต่อไปได้ ไว้ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม “การเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม”

ทุกวันนี้ สำนักทางคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมกำลังเสื่อมลง เนื่องรากฐานความคิดและ ค่านิยมที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักศีลธรรมและคุณธรรมอันดีงาม พ่อแม่จึงต้องคอยชี้ให้ลูก ๆ เห็นว่า อะไรถูก

อะไรผิด และอะไรที่มีคุณค่า อะไรเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ รวมทั้งฝึกฝนลูกให้รู้จักคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยการตั้งคำถามเชิงเชิงวิเคราะห์กับค่านิยมต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องในสังคม เรื่องสำคัญอีกประการหนึ่งของการสร้างค่านิยมของการเป็นคนดีมีคุณธรรมนั้น คือ แบบอย่างของพ่อแม่ หมายความว่า พ่อแม่จะต้องเป็นแบบอย่างของการเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ในบ้าน ในที่ทำงาน และในทุก ๆ ที่ เพราะลูก ๆ จะเรียนรู้ผ่านแบบอย่างของพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่เป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างค่านิยมนี้ให้กับลูก ๆ ก็จะกลายเป็นเรื่องที่ไม่ยากนัก

2. การสร้างแรงจูงใจให้ทำสิ่งดี

การสร้างแรงจูงใจหรือการกระตุ้นเป็นเรื่องจำเป็นในการผลักดันให้ลูก ๆ เป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะการสร้างแรงจูงใจเป็นการเปลี่ยนกระบวนการความคิดให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีคุณธรรมจริยธรรม พ่อแม่จะสร้างแรงจูงใจให้ลูกเป็นคนดีมีคุณธรรมได้โดย

1. การสั่งสอนโดยนำเอาหลักคำสอนทางศาสนามาอธิบายขยายความให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการสอนอย่างเป็นธรรมชาติผ่านข่าวสารที่เกิดขึ้นรอบตัว
2. การเห็นแบบอย่าง โดยคนในครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างชีวิตในการทำดีและยืนหยัดในคุณธรรม
3. การให้รางวัลหรือการชมเชยเมื่อทำความดี เป็นการสร้างแรงจูงใจอย่างหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่าการทำความดีนั้นเป็นสิ่งที่น่ายกย่องและภาคภูมิใจ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของก็ได้ อาจเป็นคำชมเชย เพราะหลักของเรื่องนี้ก็คือ ทำดีมีคำชมก็กระตุ้นให้ทำมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าทำดีไม่มีคำชมก็ทำให้ไม่มีแรงจูงใจที่จะทำ

3. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกได้ทำสิ่งที่ดี

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้นั้น นอกจากการสร้างค่านิยมและแรงจูงใจที่ถูกต้องในการทำความดีแล้ว พ่อแม่ควรสนับสนุนให้ลูก ๆ มีโอกาสได้ทำสิ่งที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม ผลของการได้ทำสิ่งที่ดีและมีคุณค่านี้อาจกลายเป็นความภาคภูมิใจของลูกและกระตุ้นให้เขาอยากทำสิ่งที่ดี ๆ มากยิ่งขึ้นไปอีก พ่อแม่จะส่งเสริมลูกโดย

1. สนับสนุนให้ลูกเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการทำความดี พ่อแม่ไม่ควรมุ่งเน้นให้ลูกเอาแต่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่ควรสนับสนุนให้ลูกได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ หรือชมรมต่าง ๆ ในการช่วยเหลือสังคม เช่น ตอนนี้มีเครือข่ายจิตอาสา พ่อแม่ก็ควรสนับสนุนหรือนำพาลูก ๆ ไปสมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย
2. ส่งเสริมและนำลูกให้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเมื่อเห็นความไม่ถูกต้องหรือความตกต่ำทางคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม พ่อแม่ควรนำลูกให้ไปมีส่วนร่วมแต่ต้องทำอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม คือ ไม่ขัดต่อกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีงาม ตัวอย่างเช่น ร่วมลงชื่อรณรงค์ต่อต้านการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี การยุติการค้ามนุษย์ เป็นต้น
3. สร้างกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการทำความดีภายในบ้าน เช่น แสตมป์ความดี คือ เมื่อลูกทำความดีในบ้าน (รดน้ำต้นไม้ ทำความสะอาด เก็บห้องนอน เก็บของเล่น ฯลฯ) ก็จะได้รับแสตมป์ความดี 1 หรือ 2 ดวง (พ่อแม่จะเป็นคนให้) และทุก ๆ สัปดาห์ก็นับจำนวนแสตมป์ว่าได้กี่ดวง แล้วนำไปแลกของรางวัลตามที่พ่อแม่ได้กำหนดเอาไว้ เช่น 20 ดวงจะได้กินไอศกรีม 30 ดวงจะได้ไปเที่ยว เป็นต้น

แต่ต้องระวังที่จะไม่ให้กลายเป็นการทำความดีเพื่อหวังรางวัลเท่านั้น การทำเช่นนี้มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นและทำให้การทำความดีเป็นเรื่องน่าสนใจ

การจะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในประเทศได้อย่างประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องทำตั้งแต่เยาว์วัย ให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักในเรื่องนี้อย่างแท้จริง “สถาบันครอบครัว” คือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต แต่ถ้าเพียงสถาบันครอบครัวเท่านั้นไม่อาจทำเรื่องนี้ให้สำเร็จได้ ยิ่งในปัจจุบันพ่อแม่ต้องออกไปทำงาน ทำให้พ่อแม่มีเวลาไม่มากพอที่จะอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงต้องร่วมมือกันสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่ฝังงมในเด็กและเยาวชน

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2559: 13-14) พบว่า กระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวไทยมีความเข้มแข็งอบอุ่น มี 6 ประการ คือ

1. มีพ่อ แม่ และครอบครัวเป็นต้นแบบที่ดี ทั้งความคิด คำพูดและการกระทำ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ศรัทธาในความดี ไม่เกี่ยวข้องอบายมุข สมองของเด็กจะเรียนรู้และจดจำโดยทำตามแบบอย่างที่ได้เห็นและได้ยิน
2. ในครอบครัวมีบุคคลที่เด็กรักและผูกพัน การสอนที่มีการเชื่อมโยงเปรียบเทียบสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เด็กจะเกิดความรู้สึกร่วมเห็นอกเห็นใจ เข้าใจได้มากกว่า ประสบการณ์ความมีชีวิตในครอบครัวเดียวกัน จะเป็นฐานการจดจำที่นำไปสู่นิสัยการปฏิบัติที่ดี
3. มีรูปแบบการทำซ้ำ และสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการหลากหลายในหลายสถานการณ์ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ได้ผลดีที่สุด ควรทำตั้งแต่อายุไม่เกิน 6 ปี
4. จัดสภาพแวดล้อมให้ลงมือปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน การบ่มเพาะคุณธรรมที่ดีที่สุด คือการกระทำผ่านชีวิตประจำวัน โดยมีพ่อแม่เป็นผู้ชี้แนะและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง
5. การให้แรงเสริม ให้กำลังใจ ที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ ยินดียินดียังร่วมทำกิจกรรมด้วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่น
6. มีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เด็ก ๆ เพื่อฝึกความรับผิดชอบ ความมีวินัย

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง มีกระบวนการสำคัญ ๆ ดังนี้ 1. การมีพ่อ แม่ และครอบครัวเป็นต้นแบบที่ดี โดยที่สมองของเด็กจะเรียนรู้และจดจำโดยทำตามแบบอย่างที่ได้เห็นและได้ยิน 2. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกได้ทำสิ่งที่ดี 3. การให้รางวัลหรือการชมเชยเมื่อทำความดี 3. การมีรูปแบบการทำซ้ำ และสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการหลากหลายในหลายสถานการณ์ และ 5. การจัดสภาพแวดล้อมให้ลงมือปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน

4. กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ

กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นสภาพคุณงามความดี โดยเริ่มตั้งแต่ความนึกคิด เมื่อคิดดีแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว แก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัว จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1. ความซื่อสัตย์ 2. ความขยันหมั่นเพียร 3. ความพอเพียง 4. ความมีวินัย และ 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทยของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์ ด้านที่ 2 คือด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว หรือคุณธรรมจริยธรรม ข้ออื่น ๆ ก็ตาม ประกอบด้วย

4.1 การชักจูงจากกัลยาณมิตรและการใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง

ลูกได้รับฟังคำแนะนำสั่งสอนเรื่องคุณธรรมจากพ่อแม่ผู้ปกครองผู้เป็นกัลยาณมิตร และได้ใช้ปัญญาพิจารณา รู้จักคิด สามารถเลือกแยกแยะด้วยตนเองว่า คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่พัฒนาตนเองให้มีจิตใจที่สูงส่งยิ่งขึ้นและช่วยพัฒนาเต็มเต็มสังคม โดยที่พ่อแม่คอยเฝ้าติดตามดู ดังเรื่องนายกาละ บุตรของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในอรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบท โลกวรรค (ขุ.ธ.อ. 6/57-59) ว่า ในตอนแรกอนาถปิณฑิกเศรษฐีได้ชักจูงนายกาละ ผู้เป็นบุตร ให้ไปรักษาศูโอบสถ ไปวิหารฟังธรรม โดยให้รางวัลเป็นเงิน 100 กหาปณะ ต่อมา ให้ไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า จดจำบทแห่งธรรมให้ได้บทหนึ่ง โดยให้รางวัลเพิ่มขึ้นเป็นเงิน 1,000 กหาปณะ สุดท้ายแล้ว นายกาละนั้นได้ใช้ปัญญาพิจารณา จนได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว จึงไม่ต้องการที่จะรับค่าจ้างจากบิดาแต่อย่างใด

4.2 การให้รางวัล การสนับสนุน การชมเชย และการให้กำลังใจในการทำความดี

การให้กำลังใจในการทำความดี เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของคนในครอบครัว เพื่อให้เขามีความมั่นใจในกระทำความดีของตน สามารถแสดงออกได้หลายวิธี เช่น ยิ้มแย้ม ประทับมือ กล่าวชมเชยยกย่อง ตลอดจนถึงการให้รางวัล ดังเรื่องนายกาละ บุตรของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในอรรถกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท โลกวรรค (ขุ.ธ.อ. 6/57-59) ว่า อนาถปิณฑิกเศรษฐีไม่ต้องการให้บุตรของตนเองคือนายกาละตกไปในอบาย จึงได้ให้รางวัลเป็นเงิน 100 กหาปณะ โดยให้ไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า

4.3 การให้สังคมช่วยลงโทษเพื่อเป็นมาตรการควบคุมทางสังคม

กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวโดยให้มีการลงโทษทางสังคม ถือเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่จะสร้างครอบครัวที่ไม่ทำการไม่ซื่อตรง การทุจริตได้ เพราะหากเกิดการทุจริตขึ้นแล้ว สังคมไม่ยอมรับในการทุจริตนั้น ช่วยกันสอดส่องดูแล และมีการลงโทษทางสังคม จะช่วยให้พฤติกรรมนั้นของคนในครอบครัวลดลงจนไม่เกิดขึ้นในที่สุด เป็นมาตรการควบคุมทางสังคมที่ต้องการให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติตามมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับร่วมกัน ดังเรื่องบุตรของพราหมณ์เฒ่า ในอรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบท นาควรรค (ขุ.ธ.อ. 7/140-145) ว่า บุตรใช้สอยทรัพย์ที่เป็นของมารดาบิดา แต่ไม่เลื่อมมารดาบิดา พระพุทธเจ้าได้ให้พราหมณ์เรียนคาถา แล้วไปกล่าวต่อหมู่มหาชนที่ประชุมกันในสภา ตอนหนึ่งว่า “นัยว่า ไม้เท้าของข้าพเจ้าแล ยังประเสริฐกว่า, บุตรทั้งหลายไม่เชื่อฟังจะประเสริฐอะไร เพราะไม้เท้ากันโคดุก็ได้, อนึ่ง กันสุนัขก็ได้ มีไวยันข้างหน้าเวลามีดก็ใช้ได้ ใช้หยั่งลงไปในที่ลึกก็ได้ เพราะอาณาภาพแห่งไม้เท้า คนแก่เช่นข้าพเจ้าพลาดแล้ว ก็กลับยืนขึ้นอีกได้” ในสังคมนั้น มีกฎของสังคมว่า “บุตรที่ใช้สอยทรัพย์ที่เป็นของมารดาบิดา แต่ไม่เลื่อมมารดาบิดา ต้องถูกลงโทษ” ทำให้พราหมณ์เฒ่าได้รับการเล็งดูจากบุตรของตนต่อไป

4.4 การปลูกฝังที่มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

การปลูกฝังคุณธรรมโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจได้ง่ายชัดเจน และช่วยให้จำแนก เห็นจริง จะเป็นการจดจำที่นำไปสู่นิสัยการปฏิบัติที่ดี ไม่ใช่เป็นการปลูกฝังโดยวิธีการสอนด้วยวาจาให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้น ดังเรื่องเด็กหลายคนติง ในอรรถกถาขุ

ทททนิกาย ธรรมบท ทัณทวรรค (ขุ.ธ.อ. 5/46-47) ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวัน ใกล้กรุงสาวัตถี โกศลรัฐ เข้าวันหนึ่ง เสด็จออกบิณฑบาต ทอดพระเนตรเห็นเด็กกลุ่มหนึ่งกำลังตีด้วยท่อนไม้ ตรัสถามว่า “ทำอะไรกัน” “พวกข้าพระองค์กำลังตีด้วยท่อนไม้ พระเจ้าข้า” “เพราะเหตุอะไร” “เพราะกลัวมันจะกัด พระเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่า “ผู้ที่แสวงหาสุขเพื่อตน แต่ไปเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายที่รักสุขด้วยท่อนไม้ ต่อไป ย่อมไม่ได้สุข ส่วนผู้ที่แสวงหาสุขเพื่อตน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายที่รักสุขด้วยท่อนไม้ ต่อไป ย่อมได้สุข” เด็กกลุ่มนั้นฟังเข้าใจซาบซึ้ง เลิกเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายโดยเด็ดขาดตั้งแต่นั้นมา

4.4 การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีความพร้อมก่อน

พ่อแม่และผู้ปกครองรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส สมาชิกในครอบครัวยังไม่พร้อมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมข้อนั้น ๆ ก็ต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือตึงต่า แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉวไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า ดังเรื่องนายกาละบุตรของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ในอรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบท โลกวรรค (ขุ.ธ.อ. 6/57-59) ว่า นายกาละนั้นบรรลุโสดาปัตติผลแล้วไม่รับค่าจ้าง มหาเศรษฐีให้บุคคลวางห่อเป็นเงิน 1,000 กหาปณะไว้ตรงหน้าบุตรแล้ว นายกาละนั้นเห็นกหาปณะที่บิดาให้เฉพาะพระพักตร์ของพระศาสดา ละอายอยู่ จึงพูดว่า “ผมไม่ต้องการด้วยกหาปณะทั้งหลาย” แม้ถูกบิดาพูดว่า “จงรับเถิด พ่อ” ก็ไม่รับแล้ว บิดาของเขาถวายบังคมพระศาสดาแล้ว กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ ข้าพระองค์ชอบใจอาการของบุตร” เมื่อพระศาสดาตรัสถามว่า “อะไร ? มหาเศรษฐี” จึงกราบทูลว่า “ในวันก่อน บุตรของข้าพระองค์นี้ อันข้าพระองค์พูดว่า ‘เราจักให้กหาปณะ 100 แก่เจ้า’ แล้วส่งไปวิหาร ในวันรุ่งขึ้น ยังไม่ได้รับกหาปณะแล้ว ไม่ปรารถนาจะบริโภค แต่ในวันนี้ เขาไม่ปรารถนาหภาพณะแม้ที่ข้าพระองค์ให้” พระศาสดาตรัสว่า “อย่างนั้น มหาเศรษฐี วันนี้ โสดาปัตติผลนั้นแลของบุตรของท่าน ประเสริฐแม้ว่าสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ แม้กว่าสมบัติในเทวโลกและพรหมโลก”

สรุปได้ว่า กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในครอบครัวเชิงพุทธ เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัว ในด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว มีกระบวนการสำคัญ ๆ ประกอบด้วย การชักจูงจากกัลยาณมิตรและการใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง การให้รางวัล การสนับสนุน การชมเชย และการให้กำลังใจในการทำความคิด การให้สังคมช่วยเหลือเพื่อเป็นมาตรการควบคุมทางสังคม การปลูกฝังที่มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และการรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีความพร้อมก่อนที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม

สรุป

การประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวไทยของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านที่ 2 คือด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว มีการใช้คุณธรรมสำคัญ จำนวน 5 ข้อ ซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว คือ 1. ความซื่อสัตย์ 2. ความขยันหมั่นเพียร 3. ความพอเพียง 4. ความมีวินัย และ 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มากน้อยเพียงใด โดยเลือกคำตอบ คือ ไม่มี มีบ้างนาน ๆ ครั้ง (1-3 วันต่อสัปดาห์) เกือบทุกวัน (4-6 วันต่อสัปดาห์) ทุกวัน ทั้งนี้ คนในครอบครัวต้องใช้คุณธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ครบ 5 ข้อ จึงถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง

คนในสังคมไทยไม่ตระหนักถึงการมีวินัย การคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดความซื่อสัตย์สุจริต การขาดความสามัคคี จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม การขาดจิตสำนึกสาธารณะ การขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และการยอมรับคนที่มีฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม ดังนั้น ครอบครัวในฐานะเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม มีบทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทำให้สังคมเป็นสังคมคุณธรรมและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป โดยใช้กระบวนการในการปลูกฝังเชิงพุทธประกอบด้วย การชักจูงจากกัลยาณมิตรและการใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง การให้รางวัล การสนับสนุน การชมเชย และการให้กำลังใจในการทำความดี การให้สังคมช่วยเหลือเพื่อเป็นมาตรการควบคุมทางสังคม การปลูกฝังที่มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งเพิ่มมากยิ่งขึ้น และการรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้มีความพร้อมก่อนที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม

บรรณานุกรม

- กนก จันทราและคณะ. (2559). หน้าที่พลเมือง 3-4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.
- กรมวิชาการ. (2548). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). คู่มือการสำรวจสถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัว ประจำปี 2565. กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กองวิจัยการศึกษา. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการศึกษากายภาพของเด็กไทยด้านความยืดหยุ่นและอดทน. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2561). การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม. นนทบุรี : ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. นครปฐม : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2561). ธรรมนูญสุขภาพ (ปญจโม ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2561). ธรรมนูญสุขภาพ (ฉนุโส ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2561). ธรรมนูญสุขภาพ (สตุตโม ภาโค). พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- รุ่งฤดี กล้าหาญ, รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตรภัทร และพันเอกหญิง ดร.สายสมร เฉลยกิตติ. (2558). การพัฒนารูปแบบการวัดและประเมินพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายของไทยในศตวรรษที่ 21. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2559). การสำรวจความคิดเห็นสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.thaipost.net>. (9 พฤศจิกายน 2565)
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2562). 10 ปราบฏการณ์คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย มกราคม-มิถุนายน 2562 องค์ความรู้ : รายงานสถานการณ์คุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2559). ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมืองครอบครัวคุณธรรม, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สถาบันครอบครัวไทย. (2565). กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/> (10 พฤศจิกายน 2565)
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). สุขภาพคนไทย ประจำปี 2565 : ครอบครัวไทยในวิกฤตโควิด-19. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2537). การวัดผลและประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จริยศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการ สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี.

แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ Concept of preserving local community culture based on Buddhist principles

ปรธกร ปุระกัน¹

Porathaiphorn Purakun¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Corresponding author, e-mail: ying.purakan@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษา สงวน ปรับปรุง ให้คงคุณค่าไม่ให้สูญหายไป และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่มนุษย์ การอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องปลูกฝังให้เห็นความสำคัญ คุณค่า ประโยชน์ รักษาเอาไว้ให้สืบทอดยาวนานคู่กับวิถีชีวิตของมนุษยชาติตลอดไป ประกอบไปด้วย (1) การสงวนรักษา การดูแลรักษาไว้ตามสภาพ เดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป (2) การปฏิสังขรณ์ การทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา และ (3) การบูรณะ การซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่ มีเดิมกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น คือ (1) หลักสังคหวัตถุ 4 คือมีการช่วยเหลือสงเคราะห์กันชุมชน (2) หลักทศ 6 คือ มีการปฏิบัติตนตามสมควรแก่สถานะ (3) หลักการวตา 6 คือมีการให้ความสำคัญต่อการแสดงออกถึง ความเคารพ (4) คือหลักความกตัญญู คือมีการแสดงความกตัญญูต่อบุพพการีบุคคล (5) หลักสาราณียธรรม คือ มีการปฏิบัติที่เป็นเหตุ ผลใจให้ระลึกถึงกัน (6) หลักอภิราชนียธรรม ๗ คือมีการ ปฏิบัติเพื่อความมั่นคงเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่น

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, การอนุรักษ์, เชิงพุทธ

Abstract

Buddhist concept of conservation of local community culture. Conservation means maintaining, conserving, improving to maintain its value so that it is not lost. and provide maximum benefit to humans. Conservation is therefore something that humans must instill in them to see the importance, value, benefits, and preserve them for long-term inheritance along with the way of life of mankind forever. It consists of (1) preservation, maintenance according to condition original as it was and prevent further damage (2) restoration restoring it to its original condition and (3) restoring, repairing,

improving it to have a harmonious shape similar to the original as much as possible, but must show the differences in what there is the original and the new thing.

The principles of Dharma relating to the conservation and promotion of the culture of Thai Song Dam in Tha Kham, Phunphin, Surat Thani are of: 1) Principle of four bases of social solidarity, 2) Principle of six directions, 3) Principles of Ghāravatā, 4) Principles of gratitude, 5) Principle of Sārāṇiyadhamma and 6) Principle of seven types of Sappurisadhamma.

Keywords: culture, Integrative, Buddhist

บทนำ

วัฒนธรรมของชาติไทยมีความสำคัญยิ่ง ดังกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 9) ที่ทรงมีพระราชดำริว่าชาติไทยเรานั้นมีเอกราช มีภาษามีสถิลวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสืบต่อไป เอาไว้ให้คงทนถาวร วัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมและศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ความเชื่อ แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ หรือโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม ปัจจุบันวัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทุกประเทศต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างและโดดเด่นวัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ทุกฝ่ายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน(กระทรวงวัฒนธรรม, 2556:6)

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของสังคม กล่าวคือ คนในสังคมส่วนรวมคิดเห็นอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็จะแสดงออกให้ปรากฏเห็นเป็นรูปภาษา ประเพณี กิจกรรมงาน การละเล่น การศาสนา เป็นต้น ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้น เช่นสิ่งอันจำเป็นแก่วิถีชีวิตและการครองชีพ ได้แก่ปัจจัยสี่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่สร้างขึ้นและถ่ายทอดไว้ให้แก่อนุชนรุ่นต่อไปเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาชั่วอายุคน (ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ.2543:5) วัฒนธรรมนอกจากจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดำรงมาแล้วยังมี ความหมายรวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของคนในสังคม ตั้งแต่ค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิดและสติปัญญา ตลอดจนท่าทีและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อจิตใจ และร่างกายของตน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตลอดจนความรู้ความเข้าใจ ท่าทีการมอง และการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งวัฒนธรรมอาจจำแนกได้หลายประเภท คือ วัฒนธรรมประจำชาติวัฒนธรรมสากล วัฒนธรรมเมือง และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบ ความคิดและวัตถุประสงค์ในการประยุกต์ใช้ของผู้จำแนกการจัดหมวดหมู่ของวัฒนธรรมเพื่อความสะดวกในการสื่อสารและประสานงานอันเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานวัฒนธรรม

แนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

คำว่า อนุรักษ์ หมายถึง รักษาให้คงเดิม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556:1371) การอนุรักษ์ (Conservation) คือ การใช้และ จัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้

หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้การสงวน และการปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย (กรมศิลปากร, 2544:35)

คำว่า การอนุรักษ์เมื่ออ้างอิงจากระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 ซึ่งนิยามว่า การอนุรักษ์ได้แก่การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ โดยนิยาม ทั้ง 3 มีความหมาย ดังนี้ (1) การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพ เดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป (2) การปฏิสังขรณ์(Renovation) หมายถึง การทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา และ (3) การบูรณะ (Restoration) หมายถึง การซ่อมแซม ปรับปรุงให้มี รูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะมากได้แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่ มีเดิมกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

ส่วนคำว่า วัฒนธรรม มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะคำว่า วัฒนธรรม มาจากคำบาลีว่า วฏฺชน ซึ่งแปลว่าเจริญงอกงาม ส่วนคำว่าธรรม มาจากภาษาสันสกฤตว่าธรรม หมายถึง ความดี และคำว่าวัฒนธรรม นี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่าCulture ที่มีรากศัพท์ มาจาก Cultura ในภาษาละติน มีความหมายว่าการเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝัง อบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551:3)

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่ แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่ แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ความ สามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปได้และ เป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป (จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง, 2541:18) วัฒนธรรม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ความคิด ความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรม ถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ เป็น ส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึง ฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ (วีระ บำรุงรักษ์, 2540:12)

วัฒนธรรมจึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อมาช่วยในการดำรงอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นใช้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิค วิธีการต่างๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณีค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น ปัจจัยที่ทำให้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา คือ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ระบบการเกษตร ค่านิยมจาก การสะสมวัฒนธรรมและอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่นโดยมีสาระสำคัญของแนวคิดในช่วงต้นนี้มี 3 ประการ คือ

1. มีการปฏิวัติความคิดความเข้าใจการมองชุมชนว่า “สถาบัน” ของชาวบ้านคือ ไม่ใช่แค่ชุมชนแต่มีผืนป่า ที่ทำกิน ระบบนิเวศน์และคุณค่าทางวัฒนธรรมทั้งหมดคือ ชุมชน ปะทะกับความหมายของทำเลที่ตั้ง และหมู่บ้านของรัฐ ชุมชนคือ เขตแดนของการอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งอิงอยู่กับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่แล้วกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมสิทธิในด้านต่างๆ ระบบวัฒนธรรมทำให้รู้ว่าขอบเขตสิทธิเราอยู่แค่ไหน ความเป็นญาติมิตร และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิถีแห่งชุมชนไทย คือ ในคำของคุณบำรุง บุญปัญญา “การแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง” นั่นคือ อำนาจ

ของชุมชน ซึ่งมันคือ “ทรัพยากร” ที่สังคมทุนนิยมไม่มี เน้นความเป็นปัจเจกชน ตัวใครตัวมัน และเอารัดเอาเปรียบ เหล่านี้เป็นรื้อรอยของความสัมพันธ์วัฒนธรรมรอง

2. จะพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นมาจาก มีประวัติยาวนานย้อนกลับไปไกลโพ้น เป็นของๆชาวบ้านเอง ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งการ “รวมกลุ่ม” ของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้

3. ในแง่วิธีการพัฒนา จะต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา ปัญญาชนของชาวบ้าน (organic intellectual) เช่น ผู้เฒ่า หมอผี แถน ของชุมชนอีสาน ชาวบ้านควรร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จะช่วยให้รู้พื้นคันหาได้ว่า การปฏิบัติและพิธีกรรมมีที่มาอย่างไร ทำให้ชาวบ้านตื่นและรับรู้ รู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน และชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอกในแง่เศรษฐกิจ ชาวบ้านควรทำการผลิตในขนาดที่เหมาะสม ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักก่อน ทำเพื่อเลี้ยงครอบครัวและชุมชนก่อน ในคำของบำรุง บุญปัญญา “สลัดพันธนาการแห่งการพึ่งพา พันธนาการแห่งระบบตลาด กลับไปสู่การพึ่งตัวเองให้ได้” (บำรุง บุญปัญญา, 2549)

ชุมชนเองก็มีการปรับตัวปรับวิถีชีวิตตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว แต่หากมองย้อนกลับไปยังวิถีดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นการเลือกสรรตามวิถีทางวัฒนธรรม หรือเป็นการถูกครอบงำ ลิดรอนจำกัดสิทธิ์จากชนชั้นปกครองหรืออำนาจทุนกันแน่? แต่ก็เป็นเรื่องที่น่ายำหยาหากจะเอาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นแนวคิดทางเลือกสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาโดยใช้รากเหง้าและรื้อรอยทางวัฒนธรรมเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชน เพื่อสร้างวัฒนธรรมชุมชนได้แก่วิถีการจัดการผลิต การถือครองที่ดิน การแลกเปลี่ยนและการค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จะเน้นความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันและความยั่งยืนของ ส่วนรวม การมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการประสานประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายมีคุณค่า ที่จะต้องสืบทอดมากกว่าประโยชน์สูงสุดของผลผลิตต่อหน่วย ระบบการผลิตหรือกิจกรรมทาง เศรษฐกิจจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ของระบบคุณค่า และวิถีคิดที่ชุมชนพัฒนาขึ้นและสืบสานตกทอดต่อกันมา ด้วยเหตุนี้เอง การทำนาจึงมิใช่เพียงเพื่อสร้างผลผลิตให้มากที่สุดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวเนื่องกับการเช่นสังเวทสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่นแม่โพสพ หรือผี และเชื่อมโยงไปกับพิธีกรรม และประเพณีต่างๆ ที่เน้นการสืบทอดการดำรงอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัย การปกป้องความเป็น ชุมชนและแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดที่เป็นของตนเอง (นิคม มุสิกคามะ, 2545:3)

การอนุรักษ์เป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ใน กิจกรรมใดๆ ก็ตาม เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สัตว์ป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการใช้อย่างสมเหตุสมผลเพื่อการมีใช้ตลอดไป เป็นคำนิยามง่ายๆ แต่เป็นการเน้นการใช้ ทรัพยากรเป็นพื้นฐาน อีกทั้งยังมีแนวทางการใช้ตลอดไป ซึ่งหมายถึงว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะ ทำให้มีทรัพยากรเป็นต้นทุน (Stock) ที่สามารถมีให้ใช้ตลอดไป การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่า เดิมของสิ่งนั้นๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับเข้าสู่สังคมอย่าง กว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม

ดังนั้น การอนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1. อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาลเวลา 2. อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรม ให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้ การอนุรักษ์จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเราหลากหลายประการด้วยกัน คือ ได้เป็นการเก็บ รักษาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ได้เป็นการศึกษาค้นคว้ามรดกทางวัฒนธรรม และเผยแพร่เพื่อยกระดับสังคม และทำให้สังคมสามารถพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและเป็นตัวของตัวเองบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตนเอง (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2542:6)

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การรักษาวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ที่สร้างขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย อันเป็นวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่เป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไป ทั้งนี้รวมถึงการใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมี การวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การ ดูแล การ รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้การสงวน และการปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย ลักษณะความเป็นวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ

ความเป็นชุมชนมิได้เริ่มต้นขึ้นด้วยธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมใจ ในทางตรงกันข้าม ธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมใจ เป็นสิ่งที่ก่อรูปขึ้นทีละน้อยจากกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ธรรมเนียมของความร่วมมือนั้น เป็นสิ่งที่เกิดหรือพัฒนาขึ้นในระหว่าง หรือหลังจากที่คนได้มาทำงานร่วมกัน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาชุมชน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชนและยังเป็นตัวส่งเสริมให้ประชาชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต ท้องถิ่นเชิงพุทธ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วิถีพุทธ จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประเพณี ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น สังคมไทยในปัจจุบันจึงมีบางส่วนที่ตั้งคำถามว่าแล้ววิถีชีวิตชาวพุทธที่แท้จริงควรเป็นอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดโดยหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้สภาพชีวิตที่กล่าวได้ว่าเป็นวิถีชาวพุทธ ดังนี้ (บรรพต วีรชัย และคณะ, 2532)

1. เน้นการพึ่งตนเอง
2. การเน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท
3. การเน้นอธิษฐาน หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง
4. การเน้นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์สุจริต และมีมานะ อดทน หรือสัมาอาชีวะ
5. การเน้นการมาเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
6. พยายามละกิเลสและความโลภ
7. การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียดและเกรงกลัวการกระทำผิด

นอกจากนั้น ยังมีแนวคิดที่น่าสนใจควรนำมาศึกษาเพื่อรองรับหลักการทางพุทธศาสนา ซึ่งที่ผ่านมาการสอนธรรมะไม่เน้นหรือให้ความสำคัญ นักวิชาการท่านหนึ่ง (ประเวศ วะสี, 2550) ตามทัศนะของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน (communicate) ความเป็นชุมชนอยู่ที่ความร่วมมือกัน ความเป็นชุมชนอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ กัน เช่น

1. ความเป็นชุมชนในครอบครัว

2. ความเป็นชุมชนในที่ทำงาน
3. ความเป็นชุมชนวิชาการ (academic community)
4. ความเป็นชุมชนสงฆ์

จึงเสนอว่าควรนำกลับมาฟื้นฟูหรือปรับปรุงให้นำไปใช้ให้ถูกต้องและอย่างแพร่หลาย คือ 1. รื้อฟื้นหลักการเดิมที่ถูกกลืนหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยส่วนใหญ่แล้วพุทธศาสนิกชนจะให้ความสำคัญกับคุณธรรมส่วนบุคคลมากเช่น ศีล 5 ทิศา 6 หรือพรหมวิหาร 4 แต่กลับละเลยคุณธรรมที่มีต่อส่วนรวม เช่น สาราณียธรรม 6 (หลักการอยู่ร่วมกัน) อปริหานิยธรรม 7 (ธรรมอันเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวของหมู่ชน) ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้เป็นปฏิบัติต่อส่วนรวมที่ชาวพุทธควรให้ความสำคัญ และเข้าใจว่าหลักธรรมเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงหน้าที่ที่ชาวพุทธต้องศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้องว่าเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อส่วนรวมอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่ชนอย่างไม่เลือกชนชั้นวรรณะทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ลักษณะวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเอกลักษณ์ของชุมชนหรือสังคม ที่มีการสั่งสม มีการถ่ายทอด เกิดการปรับปรุงและพัฒนาให้เจริญงอกงามด้วยเวลาอันยาวนาน ดังนั้นถ้าสังคมใดสามารถดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตนไว้ได้โดยไม่ถูกรอบงำจากวัฒนธรรมประเพณีอื่นจนสูญสลาย ย่อมถือได้ว่าเป็นสังคม ที่มีเอกราช ดังนั้นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นภาระสำคัญของทุกคนในสังคม ชุมชนหรือสังคมจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกอย่างละเอียดและลึกซึ้ง ซึ่งปัจจุบันการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องดังกล่าวอย่างมาก การศึกษามีบทบาทในการเป็นเครื่องมือถ่ายทอด ดำรง รักษา โดยให้ความรู้แก่บุคคลทุกระดับทุกสาขาวิชาตลอดจนแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเชิงพุทธ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของ คนไทย เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ตัวอย่างเช่น ในตอนเกิดมีพิธีโกนจุก โตขึ้นมีพิธีบวช ต่อมีพิธีแต่งงาน และท้ายสุดมีพิธีศพ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมไทย ในด้านต่างๆ เช่น การแต่งกายแบบไทย วรรณคดีไทย ประเพณีไทย ตลอดจนถึง จรรยา มารยาทไทย เป็นต้น กล่าวคือ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลให้คนไทยมีจิตใจแบบไทย ดังเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าคนไทยมีจิตใจ โอ้อ้อมอารีชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก ชอบทำบุญให้ทาน กระทั่งสัตว์ต่างๆ ทั้งนี้ด้วยได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น คือ (๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ คือมีการช่วยเหลือสงเคราะห์กันในชุมชน (๒) หลักทศ ๖ คือ มีการปฏิบัติตามสมควรแก่สถานะ (๓) หลักการวตา ๖ คือมีการให้ความสำคัญต่อการแสดงออกถึง ความเคารพ (๔) คือหลักความกตัญญู คือมีการแสดงความกตัญญูต่อบุพพการีบุคคล (๕) หลักสาราณียธรรม คือ มีการปฏิบัติที่เป็นเหตุผูกใจให้ระลึกถึงกัน (๖) หลักอปริหานิยธรรม ๗ คือมีการ ปฏิบัติเพื่อความมั่นคงเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่น

บทสรุป

การบำรุงรักษา ดูแล การสงวน รวมถึงการทวงแหวนสิ่งที่ดั่งาม การคงไว้มิให้สูญหายไป การมองเห็นคุณค่าของความรู้และสิ่งที่ได้คิด สร้างสรรค์จากแนวคิด วิถีชุมชนชาวพุทธ ที่แท้จริงนั้น คือ ขยายหลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น คือแทนที่จะมีความหมายเพียงแต่ละบุคคล ก็มาขยายเป็นคุณธรรมต่อสังคมซึ่งมีขอบเขตที่ต้องรักษาร่วมกัน เช่นในส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งแวดล้อม

ต่างๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ ถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ ส่วนที่เป็น นามธรรม คือ หลักการ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจ รู้ในประโยชน์และโทษ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกมีส่วนร่วมในรักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัตถุสิ่งของ และที่สำคัญที่สุดคือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ถ้าหาก ชุมชนวิถีพุทธ กลับมามีความเข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีแต่เพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งพัฒนาด้านหลัก พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตนและชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอารยะ อันจะเกิดความสันติสุขอย่าง แท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธ ตลอดไป โดยมีแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ๗ ประการ คือ (๑) การอบรมจากครอบครัว (๒) การสร้างระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (๓) การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (๔) การปลูก จิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรม (๕) การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (๖) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน (๗) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศกระทรวง วัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมศิลปากร. (2544). คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานพันธ์ จำกัด.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). 3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน โรงพิมพ์เดือนตุลาคม กรุงเทพฯ.
- บรรพต วีรชัยและคณะ. (2532). พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคมเศรษฐกิจการเมือง และการปกครอง : กรณีศึกษาวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2550). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2525). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง. (2541). การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2540). ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติกรมศิลปากร. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- นิคม มุสิกคามะ. (2545). วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2543). สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (2542). การอนุรักษ์ศิลปกรรม. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

**การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม
โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี**

Development of Learning Innovations in The Subject of Scientists Using Inquiry Cycle
And gamewattungheang School Chonburi

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร¹, ธนา โยธาชัย², ชุตินา พรราย³, สุธิดา ไชยชนะ⁴

Ntapat Worapongpat,¹ Thana Yothachai,² Chutima Phonrai,³ Suthida Chaichana⁴

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ

และสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก^{1,2,3,4}

Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation, Entrepreneurship,

Tourism and Education Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EITS)

and Educational Innovation Institute Association for the Promotion of Alternative

Education (EII)^{1,2,3,4}

Corresponding author, e-mail: dr.thiwat@gmail.com, primprim.chuti@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม 2.เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม 3.เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1.แบบประเมินความสอดคล้องของการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2.แบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียน 3.แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่องวัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 84.29/85.57 ผลของการนำนวัตกรรมไปใช้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ที่ 12.14 คะแนน ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.28 ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้ในกิจกรรมการเล่นเกมน ทำให้ผู้เรียนตอบคำถามได้ถูกต้อง และมีสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: นวัตกรรมการเรียนรู้ วิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักร, การสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม

Abstract

The objectives of this classroom action research are 1. To develop learning innovations in science and technology subjects. By organizing learning using the cycle of inquiry (5E) together with the use of games. 2. To compare the learning achievement before and after learning by using the learning cycle of inquiry (5E) together with the use of games. 3. To study student satisfaction with the inquiry-based learning cycle (5E) combined with the use of games. It is quantitative research. Target groups used in research I am a grade 5 student at Wat Thung Hiang School. Chonburi Province, Semester 1, academic year 2023, 1 classroom, 30 people, which was obtained by purposive sampling. The tools used in the research include 1. Conformity assessment form for the development of learning innovations in science and technology subjects. 2. Pre-study test - after study 3. Satisfaction assessment form Statistics used in data analysis include percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that Learning management is based on the inquiry cycle (5E) combined with the use of games. About the water cycle Grade 5 developed with the efficiency of 84.29/85.57 results of using innovations Academic achievement of students studying with the inquiry-based learning management model (5E) combined with the use of games. The academic performance after studying was higher than before studying at 12.14 points, standard deviation of 0.28, resulting in students being more interested in learning. Able to use knowledge gained from study in gaming activities. Make the students answer the questions correctly. and had increased academic achievement in science subjects.

Keywords: learning innovation Science and technology subjects, cyclical learning management, knowledge inquiry (5E) combined with the use of games.

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสำเร็จตามที่กำหนด ในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3) จะกำหนดตัวชี้วัดขั้นปีเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละชั้นปี เมื่อผู้เรียนผ่านตัวชี้วัดจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นคุณลักษณะที่ประเมินเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่างๆ จากการได้รับมวลประสบการณ์ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และการใช้สื่อประกอบบทเรียนมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ โดยช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจความสัมพันธ์

ระหว่างหัวข้อที่เรียนและส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างมีความหมายของนักเรียน (กัญญาณี ใบเนียม และ มะยูโซ๊ะ ภูโน 2558: 1)

ผลการสำรวจสภาพปัญหาในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง พบว่ามีนักเรียนที่มีปัญหาหลายปัญหา แต่ปัญหาที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนมากที่สุด คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 76.92 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งเป็นจำนวนที่มีปัญหามากที่สุดควรที่จะได้รับการแก้ไข สาเหตุของปัญหาเนื่องจากนักเรียนที่มีปัญหายังไม่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ส่งงานที่ได้รับมอบหมายจำนวนมาก สอบได้คะแนนน้อย ด้านสื่อการเรียนการสอน และ รูปแบบการสอนไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างยาก นักเรียนอยากเรียนด้วยสื่อด้านเทคโนโลยีที่แปลกใหม่ และ อยากลงมือทำกิจกรรมมากกว่าเรียนในเนื้อหาธรรมดา ชอบทำกิจกรรมมากกว่าเพื่อที่จะได้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนานและสามารถแทรกความรู้เข้าไปในกิจกรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวหากไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิทยาสตรต่ำลง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนในรายวิชาวิทยาสตร ผู้วิจัยจึงศึกษาวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติ และใช้กระบวนการทางวิทยาสตรเป็นเครื่องมือและสอดแทรกเกมเข้าไปในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียน และจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาสตรเพิ่มขึ้น จากการดำเนินงานวิจัยของผ่องศรี กองสิงห์ (2551: 156) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาสตรและเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำ หากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะทำให้เกิดผลกระทบกับครูผู้สอน นักเรียนที่มีปัญหา นักเรียนคนอื่น ๆ ในห้องเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนที่ต่ำลง แต่เมื่อได้รับการแก้ไข นักเรียนที่มีปัญหาจะมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น เกิดกระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนได้แนวทางการแก้ไขปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาสตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนให้เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาสตรและเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาสตรและเทคโนโลยีโดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี ในเนื้อหาเรื่องวัฏจักรน้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษา
2. แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E)
4. แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับเกม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนิน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย

ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

กลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกัน คือ ผู้บริหาร และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือในการวิจัย

1.แบบประเมินความสอดคล้องการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. แบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

3. แบบประเมินความพึงพอใจ

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษานวัตกรรม การเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำมาแก้ปัญหา โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจาก แหล่งข้อมูลและเครื่องมือที่กำหนดไว้ ดังนี้

1 จากบทความวิจัย รายงานการวิจัย ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 สืบค้น บทความวิจัย รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากฐานข้อมูลการวิจัยต่าง ๆ

1.2 คัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้นไป พิจารณาระดับชั้นที่ตรงกันหรือใกล้เคียงกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.3 ศึกษางานวิจัยที่คัดเลือกมาโดยการศึกษาทั้ง 5 บทของการวิจัย โดยเริ่มจากบทที่ 1 ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย บทที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับเอกสาร หลักการที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 ศึกษาวิธีการดำเนินงาน บทที่ 4 ศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูล และ บทที่ 5 ศึกษาการสรุปและอภิปรายผล

1.4 บันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกรายงานการวิจัย บทความวิจัยที่สอดคล้องกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. จากหนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.1 สืบค้น หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.2 ศึกษาข้อมูลการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.3 บันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึก หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากรายงานการวิจัย บทความ หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.5 กำหนดนวัตกรรมที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. แบบประเมินความสอดคล้องของนวัตกรรมและปัญหา โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

3.1 นำนวัตกรรมมาพัฒนา เพื่อให้นวัตกรรมที่นำมาใช้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

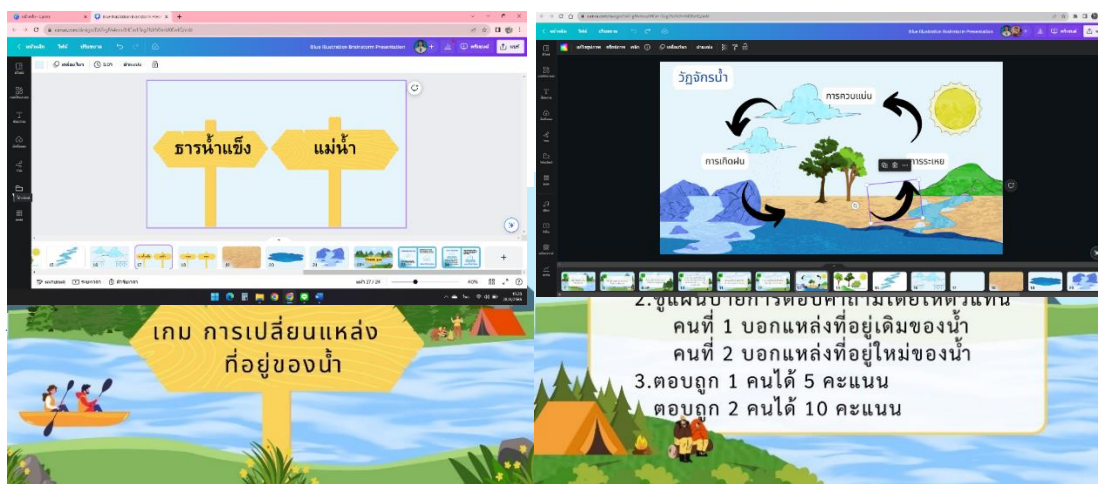
ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ด้วยการใช้ รูปภาพ วีดิโอ และใช้คำถาม ในเรื่อง วัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา ผู้เรียนมีการสำรวจและค้นหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยี ด้วยการสแกนคิวอาร์โค้ดจากสมาร์ทโฟน และบันทึกความรู้ที่ได้ลงในใบบันทึกความรู้เรื่อง วัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ผู้เรียนได้อธิบายความรู้ในเกมการแข่งขัน ในแต่ละทีมจะนำความรู้ที่ค้นหามาได้มาใช้ในการเล่นเกมเพื่อแข่งขันกันและสรุปความรู้ไปพร้อมกับการเล่นเกม

ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ ครูผู้สอนมีการให้สถานการณ์ใหม่ที่สามารถนำความรู้เรื่อง วัฏจักรน้ำ ไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง และ ผู้เรียนสามารถแก้ไขสถานการณ์โดยการทำชิ้นงาน

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมิน การประเมินความรู้ ว่านักเรียนมีความรู้ในเรื่อง วัฏจักรน้ำ หรือไม่ โดยใช้แบบฝึกหัด และ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์เรื่อง วัฏจักรน้ำ

ภาพที่ 1 นวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เกมการแข่งขันเรื่องวัฏจักรน้ำ

3.2 หาผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่มีประสบการณ์การสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์อย่างน้อย 3 ปี ผู้บริหาร และ หัวหน้าวิชาการ

3.3 นำนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมานำไปใช้ในการแก้ปัญหาการพัฒนาการเรียนรู้อย่างน้อย 3 ปี รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่อง วัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโดยประเมินตามแบบประเมินความสอดคล้องของสภาพปัญหากับนวัตกรรมแก้ปัญหา

3.4 นำข้อมูลจากแบบประเมินที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (IOC)

3.5 หากมีการแก้ไข ดำเนินการแก้ไขนวัตกรรมตามที่ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ

4. การนำนวัตกรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาด้านการพัฒนาการเรียนรู้อย่างน้อย 3 ปี รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่อง วัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลและเครื่องมือที่กำหนดไว้ ดังนี้

4.1 ตรวจสอบฝึกหัดที่นักเรียนลงมือทำและบันทึกคะแนนลงในแบบบันทึก

4.2 รวบรวมคะแนนระหว่างเรียนทั้งหมด 2 เรื่อง และแบบบันทึกคะแนนระหว่างเรียนลงในแบบบันทึก

4.3 รวบรวมคะแนนจากแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ลงในแบบบันทึก

4.4 รวบรวมคะแนนจากแบบประเมินความพึงพอใจ

ภาพที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้านพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของนักเรียน ในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ
 - 2.1 การประเมินความสอดคล้องของสภาพปัญหา กับนวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่อง วัฏจักรน้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินและนำมาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (IOC) 0.5 ขึ้นไป
 - 2.2 จำนวนคะแนนและร้อยละที่นักเรียนได้จากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์
 - 2.3 จำนวนคะแนนและร้อยละที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์
 - 2.4 ค่าเฉลี่ยของนักเรียนที่มีความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมขึ้นมามีการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ดังแผนภาพที่ 2 โดยสรุปได้ว่า 1.ขั้นสร้างความสนใจ 2.ขั้นสำรวจและค้นหา 3.ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป 4.ขั้นขยายความรู้ และ 5.ขั้นประเมิน ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง (IOC) การพัฒนานวัตกรรม

การเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่อง วัฏจักรน้ำ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง (IOC) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เรื่อง วัฏจักรน้ำ

ชั้นการสอน	ผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน $\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1.ขั้นสร้างความสนใจ (engagement)	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2.ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration)	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3.ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation)	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
4.ขั้นขยายความรู้ (elaboration)	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5.ขั้นประเมิน (evaluation)	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
ค่าเฉลี่ย					0.67	ใช้ได้

จากตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี ผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.67 การพิจารณาสามารถนำไปใช้ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 คะแนนทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพัฒนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล	คะแนนเต็ม 30 คะแนน				พัฒนาการ	
	คะแนนก่อนเรียน	ร้อยละ	คะแนนหลังเรียน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
ค่าเฉลี่ยรวม	13.53	45.10	25.67	85.57	12.14	40.47
S.D	1.51		1.23		0.28	

จากตารางที่ 6 สรุปได้ว่า ผลการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี จำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน โดยการใช้รูปแบบการจัดการ

เรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนที่ 13.53 คะแนน ร้อยละ 45.1 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.51 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนที่ 25.67 ร้อยละ 85.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ 12.14 คะแนน เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 40.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.28

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี

องค์ประกอบความคิดเห็น	ความพึงพอใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านเนื้อหา	4.67	0.04	มากที่สุด
ด้านการออกแบบการเรียนการสอน	4.65	0.03	มากที่สุด
ด้านเกม	4.56	0.03	มากที่สุด
ด้านประโยชน์	4.69	0.04	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.63	0.03	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน ความพึงพอใจด้านเนื้อหาหามีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.67 ด้านการออกแบบการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.65 ด้านเกม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.56 และด้านประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.69 ค่าเฉลี่ยรวม 4.63 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.03 อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

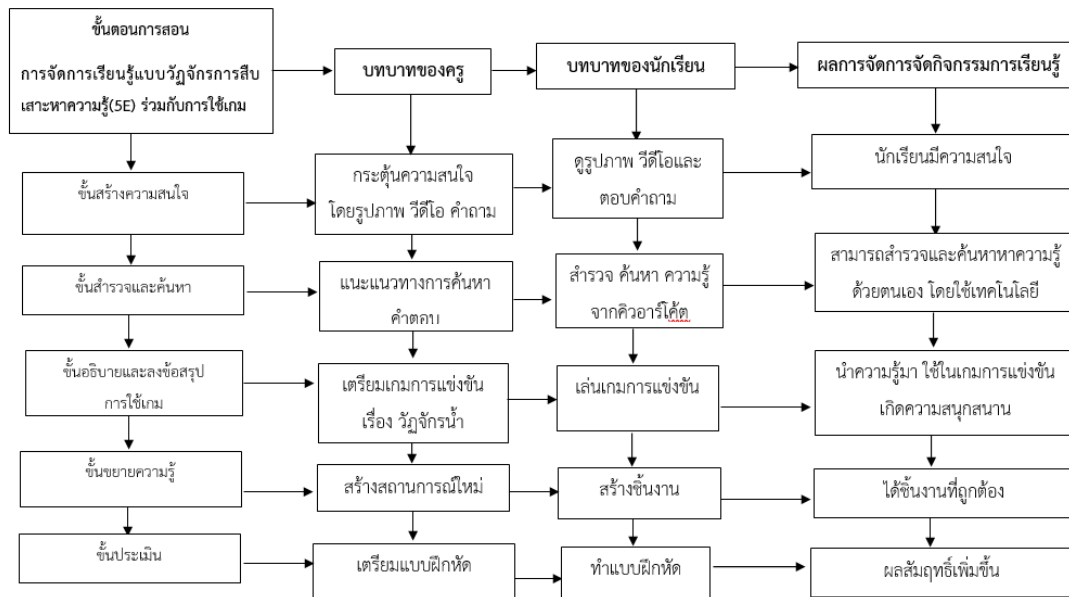
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำนวัตกรรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของนวัตกรรม ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เท่ากับ 0.67 ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การพิจารณาสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เป็นการการเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติการเพื่อแสวงหาความรู้ เพื่อค้นพบข้อความรู้ต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกคอยช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมเกมที่สนุกสนานเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งทำให้ผู้เรียน อยากที่จะเล่นอยากที่จะเรียนและสอดแทรกความรู้เข้าไป ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้แล้ว นำความรู้นั้นไปใช้ในการเล่นเกม แข่งขันกันกับเพื่อนในชั้นเรียน สามารถทำให้ผู้เรียนจดจำในเรื่องที่เรียนได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องศรี กองสิงห์ (2551: 156) เมื่อผู้เรียนได้เรียนแบบสนุกก็จะ

เป็นการเรียนที่ไม่น่าเบื่อ และ ยังเกิดผลดีต่อนักเรียนในทุกๆ ด้าน เพราะนักเรียนอยากเรียน ตั้งใจฟัง ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ ก็จะทำออกมาได้ดีทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาเกมวิทยาศาสตร์ที่ใช้เสริมในการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อเกมวิทยาศาสตร์ที่ใช้เสริมในการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนที่ 13.53 คะแนน ร้อยละ 45.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.51 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนที่ 25.67 ร้อยละ 85.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีการพัฒนาขึ้นมา 12.14 คะแนน ร้อยละ 40.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.28 ซึ่งนักเรียนผ่านเกณฑ์ การประเมินที่กำหนดไว้ ทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานวิจัยของวิไลวรรณ จิตรแสวง (2552: 193) พบว่า ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบ สืบพันธุ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ใช้เกมประกอบการสอนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา วิทยาศาสตร์หลังการสอนสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนการสอนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการ เรียนวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏ จักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน ความพึงพอใจด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.67 ด้านการ ออกแบบการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.65 ด้านเกม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.56 และด้านประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 ค่าเฉลี่ยรวม 4.63 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.03 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ไปใช้ ผู้เรียนเกิดความสนใจ สามารถวิเคราะห์และตอบคำถามได้ เมื่อนักเรียนเกิดความสงสัยก็สามารถ วางแผนเพื่อไปสืบค้นข้อมูล ค้นหาคำตอบ จากนั้นวิเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการค้นหาอภิปรายสรุปผล และ นำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้ในกิจกรรมการเล่นเกมน ทำให้นักเรียนตอบคำถามได้ถูกต้อง เกิด ความสนุกสนานและจดจำข้อมูลที่ใช้ในการเล่นเกมนได้ เมื่อให้สถานการณ์ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความรู้ และนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างชิ้นงานได้อย่างสวยงาม สามารถทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้อง ผู้เรียนจึงมีความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานวิจัยของรุ่งอรุณ กันเหตุ (2553: 129) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมวิทยาศาสตร์ เรื่องความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เจตคติของนักเรียนหลังการใช้เกม วิทยาศาสตร์ เรื่องความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต นักเรียนมีเจตคติในระดับ 4.85 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยเจตคติใน ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากเจตคติที่นักเรียนมีมากที่สุด คือ นักเรียนมีความสุขกับการเรียน วิทยาศาสตร์ ส่วนด้านที่มีเจตคติน้อย และน้อยที่สุดไม่พบ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ขั้นตอนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม สามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจ ใช้เทคโนโลยีค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เกมทำให้สนุกสนาน และได้ชิ้นงานที่ถูกต้อง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

สรุป

การพัฒนานวัตกรรมการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ รวม 6 คาบ ผลจากการนำนวัตกรรมไปใช้ นักเรียนมีความสนใจดูวีดีโอ ดูรูปภาพ และสามารถตอบคำถามได้ สามารถสำรวจและค้นหาหาความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีและจดบันทึกได้ด้วยตนเอง เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ นักเรียนจะต้องนำความรู้ที่ค้นหา มาใช้ในการเล่นเกมเกิดความสุขสนุกสนาน ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนที่ 13.53 คะแนน ร้อยละ 45.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.51 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนที่ 25.67 ร้อยละ 85.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีการพัฒนาขึ้นมา 12.14 คะแนน ร้อยละ 40.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.28 ซึ่งนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ ทั้งหมด 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

โรงเรียนวัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี จำนวนนักเรียนทั้งหมด 26 คน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.63 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.03 อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยและการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับบทเรียนที่จะสามารถนำมาทำเป็นเกมได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อตามขั้นตอน วิดีโอที่ใช้ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเท่านั้น มีภาพการเคลื่อนไหวที่ชัดเจน การใช้คำถามต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอยู่ตลอดเวลา ครูเป็นผู้ชี้แนะเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ เน้นที่ผู้เรียนเป็นหลัก

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จะต้องดำเนินการทดสอบและเก็บคะแนน หลายเรื่องและนำผลมาสรุปเป็นภาพรวม เพื่อให้ผลที่มีประสิทธิภาพต่อผู้เรียนและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพึงพอใจมากที่สุด เกมที่นำมาใช้ต้องเป็นเกมการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปมาใช้ได้จริง สถานการณ์ที่ใช้ต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อหาเพื่อเป็นการขยายความรู้ และใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียน รวมถึงสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกไม่น่าเบื่อเพื่อที่นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยโดยใช้รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ในเรื่องอื่นๆ

2. ควรทำวิจัยโดยใช้รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้เกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบอื่นๆ เพื่อให้ได้ผลที่ดีมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ วุฒิวิชากรณ. (2555). ผลการใช้สื่อมัลติมีเดียร่วมกับวิธีเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาชีววิทยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทวารวดี จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรรณิการ์ กวางศิริ. (2557). การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจที่คงทน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- กัญญาณี ไบเนียม และ มะยูโซ๊ะ กูโน. (2558). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเกม การศึกษาเรื่องตารางธาตุ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กฤษณ์ เพ็ชรทวีพรเดช และคณะ. (2557). สอดคล้องวิธีสอนวิทยาศาสตร์ นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครู ยุคใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- คำศักดิ์ พิษฐานุรัตน์. (2551). การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ ได้รับการสอนรูปแบบสืบเสาะหาความรู้(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดวงจันทร์ แก้วกพาน. (2557). การใช้เกมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศนา แหมมณี (2556). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวัฒน์ ดวงใจดี. (2556). การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้(วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผ่องศรี กองสิงห์. (2556). รายงานการพัฒนาเกมวิทยาศาสตร์ที่ใช้เสริมในการจัดการเรียนรู้ แบบ กระบวนการสืบเสาะหา ความรู้ วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องสารและสมบัติของสาร ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม(รายงานผลการวิจัย).เชียงราย.
- รอฮานิง เจ๊ะดอเลาะ. (2557). ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนใน สังคมพหุวัฒนธรรม(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ปัตตานี:มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- รุ่งอรุณ กันเหตุ. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อการเรียน วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ทางวิทยาศาสตร์ (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิดาต หะยีตาเฮร์. (2556). ผลของรูปแบบการเรียนการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการแก้ปัญหา และเจตคติต่อการเรียนวิชาเคมีของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในสังคมพหุวัฒนธรรม(วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- วิไลวรรณ จิตรแสง. (2557). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องระบบสืบพันธุ์ โดย การใช้เกม ประกอบการสอนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2552(รายงาน ผลการวิจัย). นครราชสีมา.
- ศิริพิมล หงส์เหม. (2556). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และคุณลักษณะ ใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.สาขาชีววิทยา (สสวท.). (2558). รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนากระบวนการคิดระดับสูง วิชาชีววิทยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาวิชาการ.

อังคณา ลังการวงศ์. (2557). ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยเสริมเกมวิทยาศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

**ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม**
**“Phu Tai Renu Nakorn” : Ethnic Identity and Integration of Social
Studies Teaching religion and culture Uthen Phatthana School Tha
Uthen District Nakhon Phanom Province**

ชญาณิน ไทรัตน์ 1, ถนัด ยันต์ทอง 2, ในตะวัน กำหม่อม 3, กฤษฏา นียมทอง 4
 Rattaphol Chayanin Torat1, Thanat Yanthong 2, Naitawan Kumhom 3, Kritsada
 Niyomthong 4,
 คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข, 1,2,3,4
 Faculty of Social Sciences and Education Thongsook College 1,2,3,4
 Corresponding author, e-mail: ntawan@hotmail.com1 mail.ntawan@hotmail.com2
 วันที่รับบทความ (Received) : 4 มีนาคม 2567
 วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2567
 วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ชุมชนเรณูนคร จังหวัดนครพนม 2) บูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโสหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ครู นักเรียน ชาวบ้านที่เป็นผู้ไท เรณูนคร 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในจังหวัดนครพนม การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ไทเรณูนคร ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม มีศิลปวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีนิสัยส่วนตัวรักความสงบ อยู่กันอย่างสันติ มีความรักและหวงแหนในเผ่าพันธุ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อ และภาษาพูดที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะ 2) การบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 สำรวจชุมชน เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองเพื่อตั้งประเด็นการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการเก็บข้อมูลอย่างมีกระบวนการ ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่ ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ความรู้ตามวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 1) การตั้งประเด็นศึกษา 2) การเสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน 4) การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน 5) การตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษา 6) การเสนอเรื่องราวได้อย่างมีหลักฐาน มีเหตุผลและน่าสนใจ

คำสำคัญ: ผู้ไทเรณูนคร; อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์; การบูรณาการ

Abstract

This study aims to 1) Study the history of Phu Thai ethnicity in the Renu Nakhon community area. Nakhon Phanom Province 2) Integrate teaching of social studies subjects. Religion and culture of Uthen Phatthana School Tha Uthen District Nakhon Phanom Province

In this research, a specific population and sample were used, consisting of 1) Knowledge group includes local scholars. Elders or people with local knowledge 2) Practitioner groups include teachers, students, Thai villagers, Renu Nakhon. 3) The general group includes the general public in Nakhon Phanom Province. This study The researcher used qualitative cultural research methods. Using tools to collect data, namely surveys, interviews, observation forms, and organizing small group meetings and workshop

The results of the study found that 1) Thai Renu Nakhon people who live in Renu Nakhon District Nakhon Phanom Province There is art and culture and A unique way of life Has a personal personality that loves peace Live together in peace There is love and jealousy for the race, customs, traditions, arts and culture, dress, music, beliefs and spoken language that are. Unique 2) Integrating the teaching of social studies subjects Religion and culture consists of 4 steps: Step 1: Survey the community to get to know your own community in order to set learning points. Step 2: Plan the data collection process in a systematic way. Step 3: Visit the area Step 4 is presented according to the historical method. Using knowledge according to methods historical Consisting of 1) setting up the study issues 2) searching for sources of evidence 3) gathering complete relevant information 4) analyzing, examining, and evaluating the value of evidence 5) interpreting

Keywords: Phu Tai Renu Nakorn ; ethnic identity; integration

บทนำ

ในสังคมของมนุษย์ประกอบไปด้วยความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทาง ชาติพันธุ์ ด้านศาสนา ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีความหลากหลายนี้เอง ได้นำพาความแตกต่างให้กับผู้คนใน สังคมให้มีความแตกต่างกัน ก่อให้เกิดการแบ่งตัวออกเป็นชั่ว เป็นกลุ่มเป็นก้อน ตามลักษณะที่ตนเอง มีลักษณะความคล้ายคลึงกัน การก่อเกิดกลุ่มต่างๆ นี้เองก่อให้เกิดอัตลักษณ์ (Identity) ใหม่ๆ ขึ้นใน สังคมมากมาย เนื่องจากอัตลักษณ์ ในการแสดงถึงความเป็นตัวตน หรือการตอบคำถามให้กับตนเอง “เราคือใคร” และ “เราเป็นใครในสายตาผู้อื่น” ทำให้อัตลักษณ์เป็นการกำหนดตำแหน่ง (Position) ให้กับคนในสังคม ในการสื่อสารว่าตนเองเป็นใคร และสื่อสารให้กับบุคคลในสังคม และสิ่งแวดล้อม รอบข้างตัวเอง ให้เกิดการรับรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไรสังคมมนุษย์ที่มีความหลากหลายก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ เช่นกลุ่ม นักธุรกิจ กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา กลุ่มต่างๆ ในสังคมที่ตนเองสังกัดนี้เองเป็นกลุ่มที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ กล่าวคือ เพศ อาชีพ การศึกษา ที่คล้ายถึงกัน ก็มักจะมีความคิดและการสื่อสารในแนวทางเดียวกัน เห็นได้ว่าภายในสังคมประกอบไปด้วยกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย แต่ละกลุ่มมีความคิด และการแสดงออกเป็นของตัวเองที่เรียกว่า อัตลักษณ์ของตนเองให้สังคมรับรู้ถึงความ แตกต่าง

กันออกไป เพื่อแสดงให้เห็นสังคมหนึ่งหนึ่งว่ากลุ่มของตัวเองเป็นใคร และสังคมเองก็รับรู้ เราเป็นอย่างไรด้วย นอกจากนี้สังคมที่เป็นปัจเจก คนในสังคมก็จะยอมแสดงอัตลักษณ์ เพื่อสื่อสาร กับคนในสังคมว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน ต้องการให้สังคมมองหาที่ตนเองเช่นไร โดยอัตลักษณ์ทาง ส่วนบุคคล และสังคมนี้ เป็นการสื่อสารที่ส่งสารของผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารคือคนในสังคมนั้นๆ รับรู้ ถึงความเป็นตัวตน ทั้งของบุคคลและของกลุ่ม ซึ่งจะมีการแลกเปลี่ยนหน้าที่ซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้นำเสนอและผู้รับสาร(นฤพรดินทร์ สาสีพันธ์.2564)

ชาวผู้ไทจังหวัดนครพนม อยู่ในอำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม (นพดล ตั้งสกุล และ จันทนีย์ วงศ์คำ. 2548) บรรพบุรุษของชาวผู้ไท เดิมมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ตอนใต้ ของจีนมีการอพยพหนีภัยสงครามตามกลุ่มคนไทยลงมาทางตอนใต้ผ่านบ้านเต่าปู้ ผ่านบ้านน่าน้อย อ้อยหนูลงสู่ที่ราบเมืองแงง (เดียนเบียนฟู) ในเขตแดนประเทศเวียดนาม และได้ลงมาทางใต้เรื่อยๆ จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ตอนกลางของเวียดนามตั้งแต่เมืองเหง่ฮาน ถึงเมืองเว้ญซุ่น และได้มากับกองทัพเจ้า อนุรุธ ที่มาตีเมืองเวียงจันทน์ได้สำเร็จและได้นำชาวผู้ไทเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนลาวแถบแขวงคำ ม่วนและแขวงสะหวันนะเขตนำโดย ท้าวท่าหัวหน้าชาวผู้ไทได้อพยพลูกหลาน เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์ สมภาร เจ้าอนุรุธผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระองค์ได้โปรดให้ชาวผู้ไทกลุ่มนี้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองวัง เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองพลาณ เมืองพิน เมืองผาบ้งซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมของชาวข่าอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ในภูมิภาคอีสานของประเทศไทยมี ศิลปวัฒนธรรมมีความอุดมไปด้วยสีสันที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประชากรที่มีหลากหลายเชื้อชาติ อาทิ ลาว ไทญ้อ ข่า ส่วย กูย ขแม กะเลิง ไท พวน ไทดา ญวน ไทโคราช ผู้ไท เป็นต้น ชาวผู้ไท ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย มีแม่น้ำโขงแยกกลุ่มนี้ออกจากผู้ไทในภาคเหนือของลาว และญวน กลุ่มผู้ไทกลุ่มใหญ่ที่สุดอาจจะอยู่ แถบกลุ่มน้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน เช่น จังหวัดนครพนม ได้แก่อำเภอคาเซอี่ ธาตุพนม เรณูนคร นาแก จังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ อำเภอภูพานรายณ์ เขาวง สหัสขันธ์ชนเผ่าผู้ไท เป็นคนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้าง การเคลื่อนย้ายของชาวผู้ไท เข้าสู่ภาคอีสานมีหลายครั้ง และมาจากที่ต่างๆ จึงทำให้กลุ่มผู้ไทที่เข้ามา อยู่ในจังหวัดสกลนคร เรียกชื่อตัวเองตามแหล่งเมืองเดิมของตนเช่น ผู้ไทวัง คือ ผู้ไทที่อพยพมาจาก เว่งวัง มาตั้งบ้านเรือนอยู่แถบอำเภอพรรณานิคม ผู้ไทกระป่อง คือผู้ไทที่อพยพมาจาก เมืองกะป่อง มาตั้งบ้านเรือนในเขตอำเภอวาริชภูมิ ผู้ไทกะตาก คือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะตาก มาตั้งบ้านเรือนอยู่ แถบตำบลโนนหอม และแถบริมหนองหาร ทางทิศใต้(ชัยบดินทร์ สาสีพันธ์.2540) ใน พ.ศ. 2250 อาณาจักรล้านช้างได้แตกเป็น 2 อาณาจักร คือทางเหนือ เรียกว่า อาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ทางใต้ เรียกว่า อาณาจักรล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ สิบสอง จุไทยอยู่ภายใต้การดูแลของ อาณาจักรแรกต่อมาบังเกิดการอึดคึดอดอยาก และความขัดแย้งระหว่าง ท้าวท่า หัวหน้าของชาวผู้ไท กับเจ้าเมืองน่าน้อยอ้อยหนู (น่าน้อยอ้อยหนู) ท้าวท่าพา ชาวผู้ไทเป็น จำนวนมาก (ประมาณหมื่นคน) อพยพจากเมืองน่าน้อยอ้อยหนูมาขอขึ้นกับเวียงจันทน์ โดยทาง เวียงจันทน์ให้ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองวัง (อยู่ทางตะวันออกของเมืองมุกดาหาร ห่างประมาณ 150 กิโลเมตร) ชาวผู้ไทกลุ่มนี้ ได้ส่งส่วยมิดได้และชวนให้เวียงจันทน์ ปีละ 500 เล่ม แต่เนื่องจากเมืองวังอยู่ชายแดนอาณาจักรล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ แต่ใกล้พรมแดนเวียดนาม พวกเขาจึงได้ส่งส่วยขึ้น 5 ปี (ปีหนึ่งหนัก 5 ชั่ง) ให้แก่ เจ้าเมืองคารัวของเวียดนามด้วย (นฤพรดินทร์ สาสีพันธ์.2548) เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายข้ามรัฐและข้ามมาสู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงของกลุ่มผู้ไทเรณูนครได้อ้างอิงถึงคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เรณูนครเล่าให้ฟังกล่าวถึงบรรพบุรุษเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งอพยพโดยการนำของท้าวเพชรท้าวสายซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นสูงของเมืองวังข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บริเวณหนองหาน สกลนคร มีการยังชีพด้วยการทำไร่ นา จนกระทั่ง

เกิดโรคภัยไข้เจ็บจึงพยายามจะอพยพย้ายกลับไปอยู่เมืองวังตามเดิม แต่ในระหว่างทางท้าวเพชรได้พบกับ พระภิกษุทำผู้มาจากวัดพระธาตุพนม และได้รับคำแนะนำว่าอย่าย้ายกลับ ท้าวเพชรจึงนำชาวผู้ไทไปตั้งถิ่นฐานที่ดงหวายสายบ่อแก หรือเมืองเรณูนครในปัจจุบัน (ถวิล ทองสว่างรัตน์. 2529) อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคม ประกอบด้วยอัตลักษณ์อันหลากหลายตาม ตามกลุ่ม ต่างๆ ที่กล่าวมาของชาวผู้ไทข้างต้น เมื่อกลุ่มชาวผู้ไทดังกล่าวถึงอัตลักษณ์ยังเป็นการแสดงถึงอำนาจ และพื้นที่ทางสังคมด้วยกล่าวคือ หากอัตลักษณ์ใดมีอำนาจทางสังคมมากกว่าอัตลักษณ์นั้นก็จะเป็นการกดทับอัตลักษณ์ที่มีความด้อยอำนาจทางสังคมว่าให้ตกเป็นรองทำให้อัตลักษณ์ที่เป็นรอง ซึ่งขาด ทั้งอำนาจและพื้นที่ทางสังคมแต่อัตลักษณ์กระแสรองเพราะจะต่อสู้ต่อรองเพื่อให้ตนเองมีพื้นที่ทาง สังคมและ ชำรงอัตลักษณ์ของตนเองต่อไป

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตรวมถึงศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม วิชาสังคมศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไรและเข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตามกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม มีความอดทน อดกลั้น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาสังคมศึกษาความสำเร็จของการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ให้เป็นชีวิตที่ดีงามและช่วยสร้างสรรค์สังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนสังคม จึงเชื่อมโยงและบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้อง อยู่อย่างมีความสุข โดยเรียนผ่านสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องหรือในโรงเรียนหรือวิเคราะห์จากตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคมเพื่อให้เด็กฝึกคิดวิเคราะห์ รู้ทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักตัวเอง สามารถจัดการชีวิตของตนเองและมีวิถีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มณีรัตน์ ศุภานุสนธิ์.2560)

สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่ศึกษารายวิชาเพิ่มเติมการใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง การศึกษาของคนในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้านหรือชุมชนท้องถิ่นแล้ว ก็จะสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแบบเรียน หรือการ ออกแบบเป็นหลักสูตรเฉพาะของท้องถิ่นได้ซึ่งจะทำให้ คนในท้องถิ่นได้เข้าใจท้องถิ่นของตนมากขึ้น และจะเป็น ปัจจัยที่จะสร้างความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น ในขณะที่ การจัดการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็ช่วยเป็น ฐานการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนรู้ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวท้องถิ่นได้ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญคือการศึกษ ท้องถิ่นต้องอาศัยสถานศึกษาในท้องถิ่น ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ที่มาของบรรพบุรุษตน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับประเด็น การสร้างความตระหนักและรักท้องถิ่นผ่านการศึกษา ในท้องถิ่นได้หรือการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านสถานศึกษาในท้องถิ่น โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจาก การศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการสร้าง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถให้ความรู้ผ่านการศึกษา ตาม อรรถาธิบายได้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการนำ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาเป็น ฐานในการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียบเรียงชุดองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์มาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่คนในท้องถิ่น สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่น (กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรม.2564) โดยมี วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือ 1) การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็น ที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) การทบทวนวรรณกรรมและหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนา

กลุ่ม เพื่อแสวงหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4) การวิเคราะห์สังเคราะห์ตีความข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 5) การนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 6) การใช้ประโยชน์จาก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งนี้บทเรียนการนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นอีสานมีหลายมิติด้วยกันได้แก่ 1) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อสร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่น 2) การใช้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุนภายนอก 3) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวโดยท้องถิ่น และ 4) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง การศึกษาของคนในท้องถิ่น (สุนทรชัย ขอบยศ.2562)

จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมา สภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้ นักเรียนขาดทักษะกระบวนการ ขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงไปยังเนื้อหาสาระอื่น ๆ ได้ ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการเรียนการสอน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในการวางแผนการจัดการศึกษาให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับความต้องการ ในการจัดการศึกษาในอนาคตโดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญและมีบทบาทหน้าที่ในการนำนโยบายมาสู่สถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้และบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตอบสนองตามเป้าหมายการจัดการศึกษาในปัจจุบันและตอบสนองต่อการปฏิรูปการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองอย่างได้ผล และเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงสนใจที่จะศึกษา โดยบูรณาการ “ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม เพื่อให้ครูมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ชุมชนเรณูนคร จังหวัดนครพนม
2. เพื่อบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา

อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจ (Survey) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structure Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ดังนี้ (ในตะวัน กำแพง. 2559)

- 1.1 แบบสำรวจ (Survey)

แบบสำรวจ ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลจัดบันทึกโดยแบ่งประเด็นการสำรวจต่างๆดังนี้

- 1.1.1 สำรวจสภาพพื้นที่

- 1.1.2 สำรวจเส้นทางการเดินทาง

1.1.3 สำนัวจิตชีวิตชาวบ้าน

1.1.4 สำนัวจแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ

1.1.5 สำนัวจพื้นที่การท่องเที่ยวทางบก

1.1.6 สำนัวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ก่อนทำการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านทั่วไป นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สอบถามจากหน่วยงานทางราชการและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้เบื้องต้นในบริบทพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้และนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบดังนี้

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถาม ปรับปรุงจาก (สุนทรชัย ขอบยศ.2562) (2561) ในตะวันกำหอม(2559)และฤทัยพรรณ ทองจับ(2564)โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคำตอบตามกรอบแนวความคิดและความมุ่งหมายของการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ชุด ดังนี้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ประเพณี หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบต่อมา

1.2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎีและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) จากผู้รู้ (Key Informants) และมีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในเรื่องผู้ให้เหตุผล: อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กับการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถาม ข้อมูลรายละเอียดต่างๆดังนี้ ประวัติชุมชนในอดีตและสภาพปัจจุบันของชุมชนวิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศีลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ อาหารการกิน การแต่งกาย ความรู้ทักษะอาชีพ

1.3 แบบการสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

1.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยอยู่กับชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต เกี่ยวกับบริบททางด้านวัฒนธรรม เพื่อนำไปกระทำข้อมูลต่อไป

1.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตกิจกรรมในชุมชนอยู่ภายนอกที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู กำนันผู้ใหญ่บ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5-10 คน ในพื้นที่ ในการสนทนาผู้วิจัยจะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นใบงานประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น

1.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูล ในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษา จำนวนพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยการ

กำหนดกลุ่มละประมาณ 5-10 คน ในประชุมเชิงปฏิบัติการ จะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะได้จัดทำเป็นแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไปพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่นๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นที่ 1 เรียกว่า การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการศึกษ เอกสาร ตำรา หนังสือ วิชาการ สอบถามข้อมูลจากชุมชน และเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 2 เรียกว่า การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้เก็บข้อมูลยึดหลัก “องค์รวม” (Holistic) ตามแนวคิดของงามพิศ สัตย์สรวง (2539 : 53-55 อ้างอิงใน ในตะวัน กำหอม. 2559) ดังนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาภาคสนาม (Field Studies) ประมาณ 6 เดือน เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. แบบสำรวจ ผู้วิจัยขอความร่วมมือและจัดส่งแบบสำรวจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ทำการสัมภาษณ์ตามแนวแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยมีแบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ วิดีโอบันทึกภาพและเสียงเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

(1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอำเภอ ที่ทำการศึกษ จำนวน 2 คน

(2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 5 ชุด แต่ละชุดใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล

2) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interviews) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interviews) เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมาย โดยใช้ทฤษฎี

3. แบบสังเกต ผู้วิจัยสังเกตการจัดงานประเพณี ตามแบบสังเกต 2 รูปแบบดังนี้

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observations) ผู้วิจัยได้เข้าไปพักอาศัยอยู่ในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สังเกต ซักถามข้อมูลที่ต้องการจดบันทึกโดยใช้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมกับเปิดเผยตัวเองว่าเป็นนักวิจัย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non - participant Observation) ผู้วิจัยทำการสังเกตกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน โดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านแล้วจดบันทึกข้อมูลที่ได้พบโดยใช้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มกับคน ชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษ จำนวนพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษและเป็นพื้นที่ ประกอบด้วยผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและนักท้องถิ่น มาร่วมสนทนากลุ่มตามกรอบและจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยใช้แบบบันทึกเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

5.การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มกับคน ชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษ จำนวนพื้นที่มาร่วมสนทนากลุ่มตามกรอบและจุดมุ่งหมายของการ

วิจัย กรอบประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ไทเรณูนคร”: อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ โดยใช้แบบบันทึกเสียง วีดิโอบันทึกภาพและเสียงเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การบันทึกข้อมูล การสังเกต

1) การบันทึกข้อมูลใช้แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสังเกตการสนทนากลุ่มและการจดบันทึกลงในสมุดบันทึกและกล้องถ่ายรูปในการบันทึกภาพที่เป็นกิจกรรมทางสังคมซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวชุมชน (ในตะวัน กำหอม. 2559)

2) นำข้อมูลในแต่ละวันมาสรุปและจัดหมวดหมู่ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ เพื่อตอบคำถามการวิจัยและตาม ความมุ่งหมายของการวิจัย

3) ข้อมูลเพิ่มเติมในเทปที่บันทึกเสียงมาในแต่ละวันก็จะถอดเทปบันทึกเสียงเพื่อเติมเต็มเนื้อหาหรือข้อมูลที่ขาดหายไปจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและจดบันทึกให้ครบถ้วน ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นกรณีไป

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการจัดและทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การจดบันทึก การอัดเทป และการบันทึกภาพ จัดเป็นหมวดหมู่ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้วดำเนินการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายและกรอบตามความคิดที่กำหนดไว้ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analytic Inductio) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ดังนี้(ในตะวัน กำหอม. 2559)

(1) การวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analysis Induction) เป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสร้างข้อมูลจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏที่มองเห็นจากการลงภาคสนาม เป็นต้นว่า กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาตลอดทั้งสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและชนบประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมความเชื่อ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่และหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาจัดจำแนกเป็นประเภทตามความมุ่งหมายของการวิจัยและจึงวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเพื่อมาอธิบายสภาพสังคมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ขององค์ภายในชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกมากระทบชุมชนดั้งเดิมและนำไปสู่การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมและทฤษฎีต่างๆ ในการวิเคราะห์ตามการมุ่งหมายและกรอบแนวความคิดในการวิจัย

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลงานวิจัยนั้น หลังจากผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนหนึ่งแล้วและเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการ พิจารณาและวิพากษ์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยเสนอต่อที่ประชุมของกลุ่มและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการวิจัยให้ทราบ ในการพิจารณาตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง

ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีรวมทั้งของเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอข้อมูลพร้อมภาพประกอบบางขั้นตอนของการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยใช้แบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

1. ชาวภูไท อพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีนเข้าสู่เมืองเดียนเบียนฟู บ้านน่าน้อยอ้อยหนู แล้วอพยพต่อมาเรื่อยๆ จากพื้นที่ที่มีจำนวนจำกัดการขยายตัวเกิดการขัดแย้ง จึงได้มาตั้งที่ใหม่ บริเวณ เมืองวัง เมืองอ่างคา เมืองเซโปน เมืองพิน เมืองนอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาชาวภูไทในเมืองวังได้มีการขัดแย้งในการปกครองระหว่างสายเลือดจึงเกิดการอพยพข้ามฝั่ง แม่น้ำโขงในบริเวณท่าธาตุพนม และเดินทางต่อไปยังแถบบริเวณหนองหานแต่สภาพอากาศไม่เหมาะสม เนื่องจากปกติเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีลมพัดผ่านทั้งมีน้ำมากสภาพอากาศลมชื้นจึงทำให้ เด็กและคนชราเกิดอาการป่วยไข้และล้มตายมาก จึงมีแนวคิดว่าจะอพยพกลับอีกฝั่งของแม่น้ำโขง ก่อนจะข้ามแม่น้ำโขงจึงพาขบวนผู้อพยพไปแคว้นมัสการพระธาตุพนม ท่านเจ้าอาวาสสมัยนั้นได้ สอบถามและก็ได้ชี้แนะให้ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียง ณ บ้านดงหวายสายบอกแก ซึ่งอยู่ไม่ไกลจาก ธาตุพนม อันมีชัยภูมิที่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ ต่อมาชาวภูไทได้อพยพจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำ โขงมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นระลอกๆ จากสาเหตุต่างกันแต่เนื่องด้วยพื้นเพของสายเลือดชาวภูไท จึงมีการ ปฏิสัมพันธ์และในขณะนั้นไม่มีร้านสะดวกซื้อหรือโรงแรมผู้คนผู้อพยพมาจากต่างถิ่นจึงต้องจัดการใช้ ชีวิตโดยการทำมาหากินและแบ่งข้าวปลาอาหารเพื่อที่จะไปตั้งถิ่นฐานต่อไปในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ดังนั้นพื้นที่เรณูนครจึงเป็นพื้นที่จุดสำคัญในการเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงของชาวภูไทในบริเวณที่ข้ามฝั่ง แม่น้ำโขงมานี้ ซึ่งหากแม้นกลุ่มใดมีพื้นที่และข้าวปลาอาหารแล้วแต่ก็ยังคงแวะเวียนมาถามไถ่ถึงบุคคลที่อพยพมาก่อน แล้วก็เดินทางไปหาจุดมุ่งหมายของคนที่ต้องการพบเจอจึงปรากฏการณ์ของการ ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนภูไทด้วยกันเอง ชื่อชุมชนแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเมืองเว (คำว่าเวหมายถึงการวนกลับในภาษาภูไทซึ่งตรงกับคนที่ต้องการสอบถามข้อมูลถึงแม่ไปต่าง พื้นที่แล้วแต่ต้องวนกลับมาถามบุคคลที่ต้องการพบเจอชาวภูไทด้วยกันเองในพื้นที่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง) โดยเฉพาะเรณูนครถือว่าเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวภูไทในประเทศไทย เพราะการข้ามฝั่ง แม่น้ำโขงเข้ามาชาวภูไทส่วนใหญ่จะต้องแวะเวียนเข้ามาหาชุมชนแห่งนี้และสอบถามพร้อมทั้งแบ่งปัน ข้าวปลาอาหารเพื่อที่จะไปสร้างบ้านแปลงเมืองในพื้นที่ต่างๆ ต่อไปโดยในหลายพื้นที่ ดังปรากฏการ บอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ของชาวภูไทที่อื่นๆ ว่าชาวเรณูนครเป็นพี่ใหญ่เป็นเชื้อเป็นสายที่เป็นนับว่าเป็นพี่ในการแบ่งปันข้าวปลาอาหารแล้วก็แบ่งปันสิ่งต่างๆ ไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่หลายพื้นที่เช่นเขาวง กุฉินารายณ์ คำม่วง นาเยิง คาเซอี่เป็นต้น หรือหลากหลายที่ของชาวภูไทในประเทศไทย ประเพณีวัฒนธรรมชาวภูไทเรณูนครยึดตามครรลองชาวอีสานทั่วไปในฮิตสองคลองสิบสี่ โดยมีลักษณะใกล้เคียงแต่มีภาษาที่มีความแตกต่างหลายอย่างคงศิลปะและวัฒนธรรมในด้านของการ บายศรีในวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ความเชื่อในชาวภูไทเรณูนครมีความเชื่อในด้านของนับถือ ผีบรรพบุรุษ และนับถือศาสนาพุทธ ในด้านการนับถือผีบรรพบุรุษจะเป็นการนับถือของปู่ย่าซึ่งถือเป็นใจ กลางบ้านหรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนภูไทเรณูนครซึ่งมีความเชื่อว่าท่านจะสิงสถิตปกปักรักษา และช่วยเหลือผู้คนชาวเรณูนครในสิ่งต่างๆ นั้นเอง ซึ่งประวัติท่านเป็นนักรบที่ดูแลและปกป้องชาวภูไท เรณูนครนั่นเอง

ภูมิศาสตร์ ชุมชนเรณูนครมีพื้นที่อาณาเขตติดต่อกับอำเภอธาตุพนมอำเภอนาแก อำเภอ วังยาง สภากงมิประเทศมีอาณาเขตไม่ติดแม่น้ำโขงใกล้เคียงท่าของแม่น้ำโขง อย่างธาตุพนมจึงมี ลักษณะของการถ่ายเทผู้คนต่างๆ ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นอย่างเมืองท่าใหญ่โบราณในลุ่มน้ำโขง อย่างธาตุพนมนั้นเอง โดยเฉพาะการผ่อนปรนความหนาแน่นผู้คนของชาวภูไทที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ใน พื้นที่ชุมชนเรณูนครถือ

เป็นที่พักอาศัยที่เป็นแหล่งหนึ่งที่มีความผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมของชาว กุลาและชาวภูไทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการบันทึกจดหมายเหตุศาลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพฯ นั้นเอง จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้เห็นถึงการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะชาวกุลาที่มากำชายส่วนใหญ่เป็นชายและได้แต่งงานอยู่กินกับสาวชาวเรณูนคร และได้แฝง ตัวพร้อมทั้งอยู่ในชุมชนภูไทเรณูนครจนกลายเป็นหนึ่งในชุมชนภูไทเรณูนคร จะเห็นได้ว่ามีลักษณะ ศิลปะและวัฒนธรรมที่ผสมผสานในด้านของกลุ่มของชาวกุลาในพื้นที่ชุมชนภูไทเรณูนครอย่างเห็นได้ชัด จากการบันทึกของศาลสมเด็จพระเจ้า และภาพอดีตของชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งการฟ้อนรำที่มีลักษณะท่าฟ้อน ดาบฟ้อนเจิงที่แฝงอยู่ในท่าภูไทเรณูนครด้วยเช่นกัน

สภาพเศรษฐกิจสังคมในชุมชนแห่งนี้ ชาวชุมชนภูไทเรณูนครส่วนใหญ่ในชุมชนจะเป็น สายเครือญาติของกลุ่มภูไทด้วยกันเองในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้แต่ปัจจุบันมีการเข้ามาทางด้านเทคโนโลยี การศึกษาการค้าขาย และการเมืองการปกครองทำให้มีการปะปนกับกลุ่มอื่นๆ บ้างแต่ยังคงโครงสร้าง ของลักษณะเครือญาติ เป็นส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ ชุมชนนี้ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรกรรมกร ทำนาและยังพบมีการปลูกฝ้ายเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจในการทำหัตถกรรมในชุมชนพร้อมทั้งมีอาชีพ เสริมหลังจากฤดูกาลการทำนามีการทำมาค้าขาย ไปตามพื้นที่ในลักษณะค้าขายตรงโดยลักษณะตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันพบว่ามีการค้าขายแบบคาราวานและค้าขายแบบขายตรงคล้ายคลึงกับลักษณะ ของนายฮ้อยสมัยก่อน ยังพบว่าชุมชนแห่งนี้นิยมที่จะแข่งขันให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือและมี การศึกษาขั้นสูงในลักษณะอาชีพที่เป็นข้าราชการค่อนข้างมากเช่นเดียวกันในชุมชนนี้

อุปนิสัยชาวภูไทเรณูนครมีลักษณะคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใสมี อหิยาศัยไมตรีที่ดงามต่อบุคคล ที่มาเยี่ยมเยือนในพื้นที่ และยังพบว่าชาวภูไทเรณูนครเป็นคนที่หวัดคิดทันสมัยทันยุคทันเหตุการณ์จาก สาเหตุของการดูภาพเก่าที่ลักษณะการแต่งกายหรือลักษณะของทรงผมนางราในชุมชน ที่มีความสมัย ในยุค 40-50 ปีที่แล้วส่งผลให้เห็นถึงลักษณะของการรับสิ่งใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็วซึ่งน่าจะได้รับมา จากลักษณะการที่ใกล้ชิดเมืองท่าและมีการค้าขายในชุมชนต่างพื้นที่จนถึงเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร) จึงมีการแลกเปลี่ยนและรับเอาสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังคงรักษายึดมั่นวัฒนธรรมหลักของตัวเอง ได้อย่างชัดเจนและมั่นคง

การแต่งกายเดิมชาวภูไทเรณูแต่งกายนิยมแบบเสื้อคอจีนแขนสามถึงสี่ส่วนไม่เต็มแขน เพื่อเผื่อใส่กำไล มีกระดุมเงินหรือกระดุมมัดตามลักษณะของสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล หรือตามโอกาสต่างๆ ชายนิยมใส่กางเกงขาก๊วยและใส่เสื้อที่ได้เวลาที่อยู่บ้าน หญิงนิยมใช้ซินต้อตั้น พบผ้าโบราณที่มีลักษณะเรียกว่า “ผ้าเก็บดอก” ซึ่งมีลักษณะคล้ายแพรวของชาวกาฬสินธุ์ซึ่งอาจมี ลักษณะเป็นแนวทางเดียวกันตามชาติพันธุ์ภูไทแต่ไม่ปรากฏการผลิตในปัจจุบัน ผ้านิยมใช้ฝ้าย มากกว่าไหม เนื่องจากพื้นที่บางช่วงเวลามีอากาศหนาวจัด นิยมสืบทอดใช้ธรรมชาติจากพื้นที่โดยนิยมใช้ ครามแล้วก็สีแดงที่ได้จากครั้ง อดีตชาวกุลาที่อยู่ในเรณูนครนิยมขายน้ำแต่ม่น้ำย้อมส่วนมากจะมีสี ครามออกน้ำเงินซึ่งเป็นน้ำในการผสมการย้อมผ้าในสมัยโบราณที่ได้รับความนิยมจากคนในพื้นที่อีสาน เครื่องประดับจะนิยมเป็นเงินมากกว่าทองเนื่องจากทองคำสมัยก่อนเป็นสิ่งที่หายากกว่าเงิน แต่ก็ยังมี ให้เห็นอยู่บ้างตามสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล พบว่ามีเครื่องประดับที่แปลกตาออกไป จากพื้นที่ของภูมิภาคอีสานทั่วไปเนื่องจากการค้าขายจากหัวเมืองฝั่งเหนือจนถึงหัวเมืองทาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองท่า อย่างธาตุพนม ดังจะกล่าว อ้างจากจดหมายเหตุศาลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพนั้นเอง ปัจจุบันนิยมแต่งกายแบบคนปกติ สากลทั่วไป ตามแฟชั่นและกาลเทศะในปัจจุบัน แต่หากเมื่อมีงานพิธีหรือบุญเทศกาลบุคคลในชุมชน จะแต่งกายแบบพื้นเมืองประยุกต์ซึ่งมีลักษณะการนำเอาผ้า

พื้นเมืองมาตกแต่งและแต่งกายให้มีความสวยงามตามแบบสมัยนิยมมากขึ้นแต่ยังคงรักษาโดยใช้ผ้าที่เป็นพื้นที่ของชุมชนเรณูนคร

2 บุคลากรการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ” กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “ผู้ไทเรณูนคร” ซึ่ง 4 มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจชุมชน เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองเพื่อตั้งประเด็นการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม ได้ร่วมกันเสนอแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาบุคคล สำคัญในชุมชน โดยครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและร่วมอภิปรายกับ นักเรียน จากภาพ และสื่อวิทัศน์

1.2 เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม ได้ออกเดินทางสำรวจชุมชนตามแผนการจัดการเรียนรู้การเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดชั้น และเชิญโรงเรียนในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เข้าร่วม เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองทั้งนี้ได้ไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชน จำนวน 3 แหล่งการเรียนรู้ 1) อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3) พระธาตุท่าอุเทน ซึ่งจากการออกเดินทางสำรวจชุมชนใน ครั้งนี้ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักสภาพชุมชน ท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบุคคลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการเก็บข้อมูลอย่างมีกระบวนการ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม แบ่งกลุ่มตามความสมัครใจออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อศึกษาในหัวข้อ “ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ โดยกลุ่มที่ 1 และ 2 ศึกษา สืบค้นข้อมูลในมิติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม 3 แหล่งการเรียนรู้ คือ 1) อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3) พระธาตุท่าอุเทน กลุ่มที่ 3 สืบค้นข้อมูลในมิติของภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์

2.2 ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนมและครูที่ปรึกษาร่วมวางแผนร่วมกันในการลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งโดยการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง การปฏิบัติตนให้เหมาะสม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของ แต่ละคนในกลุ่ม การเตรียมประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ การประสานและนัดหมาย สัมภาษณ์กับปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งครูที่ปรึกษาขุมมนุ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน ตลอดจนกลั่นกรองคำถามและอำนวยความสะดวกด้าน ยานพาหนะในการเดินทางให้แก่ักเรียน การนัดหมายและแนะนำให้นักเรียนรู้จักปราชญ์ชาวบ้าน

2.3 ครูที่ปรึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เตรียมแบบประเมินในการวัดและประเมินผล ผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ พฤติกรรมและทักษะ

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่

3.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนม ออกเดินทางสู่แหล่งการเรียนรู้ชุมชนท่าอุเทนใน 21 สิงหาคม 2565 เวลา 08.00 น. ใช้เวลาในคาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่นการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง โดยปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม

3.2 ครูที่ปรึกษามอบหมายงานเป็นการบ้านให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็น องค์ความรู้ นำเสนอในรูปแบบของแผนผังความคิด และจัดทำ Power Point ประกอบการนำเสนอ ให้ครูที่ปรึกษาและเพื่อนๆ ได้รับฟัง พร้อมทั้งตอบข้อซักถามต่างๆ ถึงสิ่งที่ได้รับจากการ ไปลงพื้นที่ในครั้งนี้ ลงพื้นที่แหล่งการเรียนรู้คือ 1) อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3)พระธาตุท่าอุเทน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

4.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนมทั้ง 3 กลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็นองค์ความรู้ตามวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 1) การตั้งประเด็นศึกษา 2) การเสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน 4) การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน 5) การตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษา 6) การนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีหลักฐาน มีเหตุผลและน่าสนใจ

4.2 หลังจากนำเสนอผลงานและอภิปรายกันในห้องเรียนแล้ว ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนมทั้ง 3 กลุ่ม เสนอให้ครูที่ปรึกษาพิจารณาและนำเสนอต่อให้คณะผู้บริหาร คณะกรรมการ สถานศึกษา คณะครูและนักเรียนทุกคนพิจารณาและอนุมัติ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับนักเรียน โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนม

4.3 มีการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับกับรายวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนม

อภิปรายผล

1.กลุ่มญาติที่อาศัยอยู่ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดนครพนม มีศิลปวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีนิสัยส่วนตัวรักความสงบ อยู่กันอย่างสันติ มีความรักและห่วงใยใน เผ่าพันธุ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อและภาษาพูดที่เป็น เอกลักษณ์ เฉพาะ โดยที่ผ่านมาชาวภูไทเรณูนครยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ การแต่งกาย ดนตรี และภาษาพูด ของกลุ่มตนไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ด้วยสภาพความ เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจที่เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้เข้า มามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมของชาวภูไทเรณูนครอย่างเห็นได้ชัด ทำให้วิถีของ ผู้คนชาวภูไทเรณูนครเปลี่ยนแปลงไปมาก ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติกัน มาหลายๆ อย่าง คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรับรู้และให้ความสำคัญ วัฒนธรรมบางอย่างถูกกลืนเลือนไปจาก สังคม หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย จึงจำเป็นอย่างมากที่ต้องมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนา สิ่งสำคัญคือการให้ความรู้และเข้าใจแก่คนในชุมชน เด็กและเยาวชนในท้องถิ่น เพื่อให้คน ในชุมชน เยาวชนคนรุ่นใหม่ เห็นถึงคุณค่า และรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ในการที่จะช่วยกันธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชนเผ่า อันเป็นผลผลิตทางปัญญาของบรรพบุรุษชาว ภูไทอำเภอด่านช้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพรดินทร์ สาสีพันธ์ (2564) นาฏยศิลป์ : อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภูไทเรณูนคร ในสังคมวัฒนธรรมรัฐชาติไทย ผลวิจัยพบว่า 1) กลุ่มคนในพื้นที่ชาวภูไทเรณูนครอพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำ

โขง ซึ่งเป็นคนกลุ่มชาวภูไทกลุ่มแรกในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงหรือประเทศไทยซึ่งโดยการอพยพมาครั้งแรกนั้นเป็นการขัดแย้งระหว่างพี่น้องแล้วมาตั้งรกรากที่ชุมชนบ้านดงหวายสายบอแกหรือเรณูนครในปัจจุบัน หลังจากนั้นกลุ่มต่างๆ ของชาวภูไทได้เข้าอพยพมาในพื้นที่ประเทศไทยและมีการเข้าหาชุมชนแห่งนี้เพื่อหาตามหาข่าวสารของกลุ่มชนที่ตามหาในความเป็นภูไทสายเลือดเดียวกันในแผ่นดินไทย ต่อมาชาวชุมชนภูไทเรณูนครได้มีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มของชาวกลาหรือชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาจากการค้าขาย 2) ชาวภูไทเรณูนครมีความผูกพันกับ ศิลปะวัฒนธรรมโดยเฉพาะนาฏศิลป์ซึ่งมีการเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างเช่นการเห่ (การรักษาคนไข้) และการฟ้อนรำในบุญบั้งไฟในเดือนหก ซึ่งมีความผูกพันกันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในระบบเกษตรกรรม ต่อมาได้มีการแสดงชุดฟ้อนที่เป็นแบบแผนขึ้นจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในรัชกาลที่ 9 พร้อมทั้งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ได้เสด็จมาบำเพ็ญราชกุศลในวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนมได้เชิญชวนชนเผ่าต่างๆ ในกลุ่มจังหวัดนครพนมและพื้นที่ใกล้เคียงให้มาทำการแสดงหน้าพระที่นั่ง ต่อมาชุมชนชาวภูไทเรณูนครได้พัฒนาการฟ้อนภูไทและการแสดงนาฏศิลป์ซึ่งมีการเพิ่มจำนวนชุดการแสดงของชุมชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน 3) ในชุมชนนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมเอาไว้เป็นอย่างดีเยี่ยม จากการดำรงครีษาททางด้านนาฏศิลป์ของเอกลักษณ์วัฒนธรรมจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ภูไทเรณูนคร ส่งผลต่อระบบการศึกษาได้บรรจุนาฏศิลป์ภูไทเรณูนครในระดับชั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ชุมชนแห่งนี้ยังได้รับการยกย่องเป็นตัวแทนของชาวจังหวัดนครพนมขึ้นสู่ค่าขวัญประจำจังหวัด ส่งผลให้เป็นตัวแทนรัฐชาติไทยซึ่งมีการเผยแพร่ นาฏศิลป์ภูไทเรณูนครในเวทีระดับนานาชาติ ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์ของตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรานันท์ ฉายรัตน์(2564) “การท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC” : พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออกเพื่อการบูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 2 ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC: พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออก จังหวัดระยอง ประกอบด้วย เส้นทางที่ 1 “ท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC” ที่อำเภอ บ้านค่ายและอำเภอนิคมน้ำจืดพัฒนา เส้นทางที่ 2 “ท่องเที่ยว มนต์เสน่ห์วิถีชาวเล” ที่อำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองและอำเภอแกลง เส้นทางที่ 3 “ท่องเที่ยว อารยธรรม ต้มยำธรรมชาติ” อำเภอเขาชะเมา อำเภอปลวกแดงและอำเภอสัตหีบ 2) การบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 2 โดยใช้เส้นทางที่ 1 “ท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC” ที่อำเภอบ้านค่ายและอำเภอนิคมน้ำจืดพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) คณะกรรมการระดับสถานศึกษา 2) วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนด 3) วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ 4) ศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 5) จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุดรศักดิ์ วิชัยรัตน์ (2564) ประเพณีมัสการพระธาตุพนม : การบูรณาการส่งเสริมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีมัสการพระธาตุพนม สามารถบูรณาการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการบูรณาการในส่วนที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละเนื้อหาสาระ ซึ่งสามารถแบ่งตามสาระการเรียนรู้ออกเป็น 5 สาระ ดังนี้ 1) สาระศาสนา ศิลปะ จริยธรรม 2) สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 3) สาระเศรษฐศาสตร์ 4) สาระประวัติศาสตร์ และ 5) สาระภูมิศาสตร์ โดยสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักต่อศาสนา

ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รู้จักความเป็นพลเมืองที่ดี รักษาคุณค่าของวัฒนธรรม บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างจำกัด สามารถดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพตามหลัก เศรษฐศาสตร์ และเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนสามารถนำเสนอข้อมูลภูมิ สารสนเทศในการอนุรักษ์ประเพณีมัสการพระธาตุพนม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน โดยใช้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ทำการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับบริบทหรือความสนใจของผู้เรียนบนพื้นฐาน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ภายใต้การบูร ณาการเนื้อหาประเพณีมัสการพระธาตุพนมในรายวิชากลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม และยังสอดคล้องกับงาน

2 บูรณาการการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ” กลุ่ม สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม จึงได้จัด กิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “ผู้ไทเรณูนคร” ซึ่งมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจชุมชน เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเองเพื่อตั้งประเด็นการเรียนรู้

1.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัด นครพนม ได้ร่วมกันเสนอแหล่งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา บุคคล สำคัญในชุมชน โดยครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและร่วมอภิปรายกับ นักเรียน จากภาพ และสื่อวีดิทัศน์

1.2 เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัด นครพนม ได้ออกเดินทางสำรวจชุมชนตามตามแผนการจัดการเรียนรู้การเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรม จังหวัดขึ้น และเชิญโรงเรียนในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม เข้าร่วม เพื่อให้รู้จักชุมชนของตนเอง ทั้งนี้ได้ไปทัศนศึกษาแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในชุมชน จำนวน 3แหล่งการเรียนรู้ 1) อาคาร เก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3) พระธาตุท่าอุเทน ซึ่งจากการออกเดินทาง สำรวจชุมชนใน ครั้งนี้ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักสภาพชุมชน ท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบุคคล สำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการเก็บข้อมูลอย่างมีกระบวนการ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัด นครพนม แบ่งกลุ่มตามความสมัครใจออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อศึกษาในหัวข้อ “ผู้ไทเรณูนคร” : อัตลักษณ์ ของชาติพันธุ์ โดยกลุ่มที่ 1 และ 2 ศึกษา สืบค้นข้อมูลในมิติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม 3 แหล่งการเรียนรู้ คือ 1)อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2)ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3)พระธาตุท่าอุเทน กลุ่มที่ 3 สืบค้น ข้อมูลในมิติของภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์

2.2 ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดงหลวง จังหวัด นครพนมและครูที่ปรึกษาร่วมวางแผนร่วมกันในการลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งโดยการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การ บันทึกภาพ การบันทึกเสียง การปฏิบัติตนให้ เหมาะสม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของ แต่ละคนในกลุ่ม การเตรียมประเด็นคำถามที่จะใช้ ในการสัมภาษณ์ การประสานและนัดหมาย สัมภาษณ์กับปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงเตรียมอุปกรณ์

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งครูที่ปรึกษาชุมชน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน ตลอดจนกลั่นกรองคำถามและอำนวยความสะดวกด้านยานพาหนะในการเดินทางให้แก่ผู้เรียน การนัดหมายและแนะนำให้แก่นักเรียนรู้จักปราชญ์ชาวบ้าน

2.3 ครูที่ปรึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครพนม เตรียมแบบประเมินในการวัดและประเมินผล ผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ พฤติกรรมและทักษะ

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่

3.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครพนม ออกเดินทางสู่แหล่งการเรียนรู้ชุมชนท่าอุเทนใน วันที่ 21 สิงหาคม 2565 เวลา 08.00 น. ใช้เวลาในคาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่นการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง โดยปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม

3.2 ครูที่ปรึกษามอบหมายงานเป็นการบ้านให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็น องค์ความรู้ นำเสนอในรูปแบบของแผนผังความคิด และจัดทำ Power Point ประกอบการนำเสนอ ให้ครูที่ปรึกษาและเพื่อนๆ ได้รับฟัง พร้อมทั้งตอบข้อซักถามต่างๆ ถึงสิ่งที่ได้รับการไปลงพื้นที่ในครั้งนี้ ลงพื้นที่แหล่งการเรียนรู้คือ 1) อาคารเก่าบริเวณชุมชนท่าอุเทน 2) ย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน 3) พระธาตุท่าอุเทน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

4.1 ผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครพนมทั้ง 3 กลุ่มสรุปข้อมูลที่ได้เป็นองค์ความรู้ตามวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วย 1) การตั้งประเด็นศึกษา 2) การเสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน 3) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน 4) การวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน 5) การตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษา 6) การนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีหลักฐาน มีเหตุผลและน่าสนใจ

4.2 หลังจากนำเสนอผลงานและอภิปรายกันในห้องเรียนแล้ว ผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครพนม

4.3 มีการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับกับรายวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครพนม สอดคล้องกับงานวิจัยของฤทัยพรรณ ทองจับ (2564:88-89) ประเพณีชักพระ : การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านคลองขุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สตุล ผลการวิจัยพบว่า โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 ขั้นตอน คือ 1.การบริหารจัดการการเรียนการสอน 2.การจัดรายวิชา 3.การจัดการเรียนการสอน 4.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดประเด็น 2) รวบรวมหลักฐาน 3) การวิเคราะห์ ตีความ ประเมินหลักฐาน 4) สรุปเชื่อมโยงข้อเท็จจริง 5) นำเสนอข้อเท็จจริง 5.การประเมิน จากการตรวจผลงานนักเรียน แสดงได้ว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นอย่างดีโดยการบูรณาการประเพณี ชักพระ สามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในประเพณีชักพระ นักเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ เข้าใจ หวังแผนประเพณีท้องถิ่น และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยพรรณ ทองจับ (2564:88-89) ประเพณีชักพระ : การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านคลองขุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สตุล ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติความเป็นมา พิธีกรรม วัฒนธรรม สังคม ประเพณีชักพระสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 ขั้นตอน คือ 1.การบริหารจัดการการเรียนการสอน 2.การจัดรายวิชา 3.การจัดการเรียนการสอน 4.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดประเด็น 2) รวบรวมหลักฐาน 3) การวิเคราะห์ ตีความ ประเมินหลักฐาน 4) สรุปเชื่อมโยงข้อเท็จจริง 5) นำเสนอข้อเท็จจริง 5.การประเมิน จากการตรวจผลงานนักเรียนแสดงได้ว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นอย่างดีโดยการบูรณาการประเพณี ชักพระ สามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในประเพณีชักพระ นักเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ เข้าใจ หวังแผนประเพณีท้องถิ่นและผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Young, H.P., Sheriff, A. and Naeger, S. (2009). ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นแนวทางเรียนรู้แบบธรรมชาติและค่อยๆ พัฒนาการเรียนรู้ขึ้นไป อย่างเป็นขั้นตอนคือการวางแผน การดำเนินการและการทบทวน มีการอธิบายอย่างมีเหตุผลถูกต้องแม่นยำ และการสอนที่เป็นขั้นตอนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจง่าย ชำนาญและมีทัศนคติที่ดีในการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งครูสามารถเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนได้สนับสนุนด้านวัฒนธรรมซึ่งส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และใช้ความรู้ร่วมกัน มากกว่าการเน้นที่เทคโนโลยีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีระศักดิ์ จันทวีโร (2561) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษาผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึง พัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นใน การจัดการเรียนรู้ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง การปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากธรรมชาติและการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและหลักสูตรที่ผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การเรียนรู้อย่างบูรณาการและสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการสอนที่เชื่อมโยงความรู้ ความคิดรวบยอด หรือทักษะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม ทั้งด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระในหลักสูตรกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกาวรัตน์ บุญวรรณ (2563) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการลงพื้นที่ภาคสนามรวมทั้ง ข้อมูลพื้นฐานในบริเวณชุมชนตลาดใหญ่และชุมชนเสนานุซังสรรค์ ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา และการ วิเคราะห์ความสำคัญ (Signification) อีกทั้งคุณค่า (Value) ของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่าเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่าสามารถจัดได้หลากหลายแยกตามองค์ประกอบและกำหนดของระยะเวลาของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนาต่อยอดสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยอาศัยต้นทุนของพื้นที่เป็นหลักและต้องไม่ลดทอนหรือทำลายคุณค่าของชุมชน พื้นที่ที่มีจุดเด่นรวมทั้งขีดความสามารถในการจัดการฐานทางทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น สู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยออกแบบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็น 3 เส้นทาง ผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวตามขอบเขตระยะเวลาเพื่อให้นักท่องเที่ยว 1) เส้นทางศึกษาด้านประวัติศาสตร์เป็นโปรแกรมแบบ 1 วันเต็ม One day tour 2) เส้นทางศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น แบบครึ่งวัน Half day tour และ 3) เส้นทางศึกษาทางด้านสังคมเป็นโปรแกรมครึ่งวัน Half day

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการศึกษาชุมชน ผู้เรียนและผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมร่วมกันให้ผู้เรียนค้นคว้าจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.2 องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ศึกษา สามารถนำไปปรับใช้ในการในการจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดไปยังชุมชนได้อย่างไร้ขีดจำกัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบกับงานวิจัยของผู้อื่นหลายๆ คนเพื่อเป็นข้อสนเทศในการศึกษาครั้งต่อไป

2.2 การวิจัยที่สามารถตอบสนองงานระดับชุมชนนั้นจะขาดไม่ได้คือการศึกษาเชิงลึก เข้าชุมชนสร้างความเชื่อให้กับคนในชุมชน ศึกษาเชิงกว้างถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องของชุมชนให้รู้จริงเกี่ยวกับชุมชนและงานวิจัยนั้นเพื่อใช้ในการวิจัยในชั้นเรียน

2.3 ควรมีการศึกษาแบบองค์รวม ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์

บรรณานุกรม

Hong, P.Y., A. Sheriff and S. Naeger. (2009). "A Bottom-up Definition of Self-sufficiency:Voices from Low-income Jobseekers," Qualitative Social Work. 8(3) : 357-376.

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรม.(2564).โรงเรียนอุเทนพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม

ของวราพันธ์ ฉายารัตน์. (2564). "การท่องเที่ยวเศรษฐกิจตามเส้นทาง EEC": พื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อการบูรณาการการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 2.หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม.วิทยาลัยทองสุข.

ชัยบดีสินธุ์ สาลีพันธ์. (2540). ประวัติชนชาติไทย หรือผู้ไท เรณูนคร. ม.ป.ท.: อัดसानา.

ถวลิ ทองสมุทรรัตน์.(2529).ประวัติผู้ไทไทยและชาวผู้ไทเมืองเรณูนคร. พิมพ์ครั้งที่3.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.

นพดล ตั้งสกุล, จันทิพย์ วงศ์คำ. (2548). คติความเชื่อและระบบสังคม กับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท. ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น : ขอนแก่น.

นฤพรบดีสินธุ์ สาลีพันธ์. (2564). อัตลักษณ์นาฏศิลป์ชาติพันธุ์เรณูนครในสังคมวัฒนธรรมรัฐชาติไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและสร้างศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ในตะวัน กำหม่อม. (2559). การวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์. วิทยาลัยทองสุข. โรงพิมพ์ที่คอม. มหาสารคาม.

พระวีระศักดิ์ จันทวิโส. (2561). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

- มณีรัตน์ ศุภานุสนธิ์. (2560). การสอนสังคมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/117433>
- ฤทัยพรรณ ทองจับ. (2564). ประเพณีชักพระ : การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านคลองขุดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสทูล.หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศึกษาและ วัฒนธรรม. วิทยาลัยทองสุข.
- สกาวัฒน์ บุญวรรณ เกษตรชัย และหิม และ บัณฑิตา ฮันท์. (2563). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ว่าด้วยแนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์เพื่อการ พัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน. มหาสารคาม. โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อนุดรศักดิ์ วิชัยรัตน์. (2564). ประเพณีนมัสการพระธาตุพนม : การบูรณาการส่งเสริมการเรียนรู้ กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม. วิทยาลัยทองสุข.

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์ร่วมสมัย พัฒนาจิตใจและสังคม

Published by
Graduate School, Chaiyaphum Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
<https://cyp.mcu.ac.th/>